

آذربایجان سسی

دیه ری: ۳ بازارک

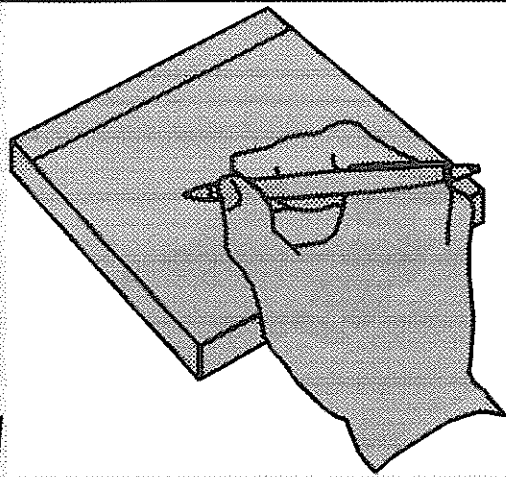
سایه ۱۲، آبان-آذر، ۱۳۷۶

ایگیرمی بیر ۲۱ آذر نهضتی

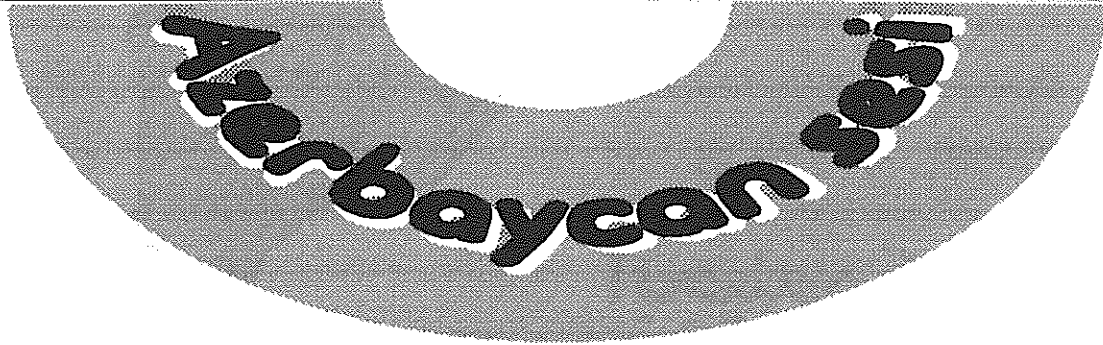
آذربایجان سسی اوچ یاشیندا

پروفیسور مینائی دن بیر مکتوب

ایچینده کیلر

- آذربایجان سسی اوچ یاشیندا صفحه ۳
◆◆◆
- پروفیسور دکتر مینائی نین "آذربایجان سسینه مکتوبو" صفحه ۴
◆◆◆
- ایگیری میر آذر نهضتی (محرم) صفحه ۵
- جدال با مدعی (س. تبریزی) صفحه ۱۰
- ملی مسئله حاقدای بیر نئچه سؤز (پروفیسور یزدانی) صفحه ۱۷
◆◆◆
- سابقه صنعت چاپ و مطبوعات در آذربایجان (ا. سئور) صفحه ۲۳
◆◆◆
- تشریح دئه یادیندان چیخسین (س. تبریز اوشاغی) صفحه ۲۷
◆◆◆
- شهریارین حیاتی و یارادیجیلیغی (احد) صفحه ۲۸
◆◆◆
- شعرلر صفحه ۳۳
◆◆◆
- باغیشلا منی اشک (ع. سلامی) صفحه ۳۶
- چیخماز (درویش اوغلو) صفحه ۳۷
◆◆◆
- مکتوبلار صفحه ۴۳

"آذربایجان سسی" اوچ یاشیندا

من سنین تک داشا سالدیم تقسی مننده قایتار کویله مال بو سسی

یکی ایل بوندان اول "آذربایجان سسی" انتشاریله علاقه دار بیرینجی سایه دا گئندن باش مقاله ده بئله بیر ایناما کلمیشدیک: "بیز بیر عده خارجهده یاشایان آذربایجانلیلار ایراندا داخلی وضعیتی یوخلایاراق اولکه میزین ایشینده، وطنداشلار اوچون بیر ملی-سیاسی و مدنی نشریه نین یئرینی بوش کوزوروک". بیز بو ایشین نه قدر آغیر مسئولیت داشیدیغینی بیلدیگیمیزله یاناشی بونودا وورغولامیشدیق کی: "بیر الدن سس چیخماز! آنجاق بیزیم اومودوموز اوز ملتینین ملی-سیاسی طالعینه قیدسیز قالا بیلمه یین و بو توتدوغوموز یولدا باش و جانلا نشریه میزه یاردیمچی اولماق ایسته یین آذربایجانلی لارا دیر". بوگون آذربایجان سسی نی "بوراخان یوردداشلار فخر ایله قید اتملی دیر کی بو نشریه اوزونون آز عومرونده باجارا بیلیمشدرکی بیر چوخ اوخوجولارینین اورینده یئر آچسین و بئله لیک له قادر اولسون اونلارین حسن رغبت و اعتمادینی اوزونه جلب ائتسین." آذربایجان سسی "گونو- گوندن بیر نفر لیک و یا بیر کیچیک عده لی نشریه دن چیخیر و گئدیر اوز آرخاسینی اوخوجولارینین بیر یوک کوتله سینده دایاسین. بو نشریه هتج بیر واخت اونودمامیش کی او نفسینی آذربایجان خالقنن نفسینه سالمیش و اونون ملی-سیاسی و مدنی گنجینه لریندن باجاریغی قده ر الهام و اوزنک آلمالیدیر.

بو آغیر وظیفه ده و بو اوزون یولدا امکدداشلاریمیزین آرزو و ایستک لری نه قدر اوغورلوقا یول تاپاجاق، ینه ده اوخوجو کوتله سینین کومک و امکدداشلیقلاریندان آسیلی دیر. بیزه قایتدیقدا، بیز اوزوموزه ملی بیر بوج سانیب و درگیمیزین گونو- گوندن شکیل و محتوا جهت لریندن الوان ودولغونلاشماسیندا جان آتاجاغیق. چونکو بو نشریه داغلاردان آخان آرخلار کیمی چایلارا قاریشیب و نهایت دنیزه قوشما مقصدینی اوزونده قوموشدور.

قویون "آذربایجان سسی" اوچونجو یاشینی دولو موفقیت و اوغورلا تاماملا سین!

قویون "آذربایجان سسی" نین "سسی داها گور اولسون!

قویون اوخوجولاریمیزین سسی نشریه نیزه نفس اولسون!

قویون آذربایجان سسی نین آرخاسی هر یترده داغ اولسون

داغا داغلار دایاق اولسون!

تاریخیا

یازانی محرم

ایگیری بیر ۲۱ آذر

نهضتی

خالقمیز اوزون مدتله آزادلیغین تامینی دادمیشدیر. اوز آنا دیلینده یازماقدان و اوخوماقدان محروم قالمیشدیر. اوز ملی ثروتیندن اوز نفعینه تام استفاده انده بیلمه میشدیر.. اوزون ایللر مین جوره ملی ستمله معروض قالمیشدیر. خصوصا ملی ستمله پهلوی دودمانینین آرایا گلمه سیندن و رضا خانین تاختا چیخماسیندان سونرا حددن آرتیق سرعتلیر. شوونیسیم نئجه کی آذربایجان ادبیاتیندا فارس شوونیسیمینه مصطلح اولموش رسمی بیر کاراکتره مالک اولور. شوونیسیم تهران حکومتینین ملی مسئله لر مقابیلینده اساس سیاستی و پروگرامی اولور. فارسلا رین آیری خالقلاردان خصوصا آذربایجانلی لاردان اوستون اولماق نظریه سی قوتله تبلیغ اولونور. فارس دیلی بوتون ایراندا ایشله دیلن دیللدن زنگین و اوستون ساییلیر. آیری مللتسارین خصوصیتلرینی، عنعنه لرینی، قانون و قایدالارینی باجاردیقلاری قدر آلچالدیرلار و ازیرلر. ایش او ینره ینتیشیر کی سنویملی و دویغولو شاعریمیزین (شهریارین) اوره گی قانا دؤنور و طاقت گشتیرمه ییب، "الا تهرانیا..." شعرینی یازیر.

تهران حکومتینین شوونیسیتی سیاستینین ان بیرینجی و اصلی آماجی آذربایجانلیلار اولور، او وار قوه سی ایله چالیشیر کی آذربایجان خالقینن دیلین، مدنیتین، معارفین و تاریخین الیندن آلیب، یوخسا

ایگیری بیر آذر نهضتیندن دوز اللی بیر ایل کشچیر. ایندی یه قدر بو باره ده چوخ سؤزلر دنیلیمیش و چوخ کتابلار و مقاله لر یازیلیمیشدیر. هر کس اوز شخصی منفعتین نظرده دوتوب، و اوز شخصی فیکری و سلیقه سی ایله بو مسئله یه یاخینلاشیب و اونا بیر عنوان و نریمیشدیر. انقلاب، قیام، نهضت، حرکت، حادثه، قاتله و ...

ایگیری بیر آذر هر آد قویولسا دا و اونا هر عنوان و نرلیسه ده آنجاق حقیقت بودور که بو نهضت ایران آذربایجانیندا یاشایان آذری لرین تاریخینده مشروطه انقلابیندان باشلانیب، و ایندی یه کیمین ادامه تاپان بیر حرکتین ذیره سی حساب اولونور و بو خالقین معاصر تاریخینده اوزو اوچون ان بؤیوک بیر ینر دوتموشدور. مسلم دیر بو نهضتی بوتون آجیلاری و شیرینلیکلری ایله بو خالقدان آیرماق اولماز و خالق اونا اوز تاریخینده ینر و تریب و همیشه اوز سیننه سینده بسله یه جکدیر. تاریخ نشان و نریر که آذربایجان خالقی ایران خالقلارینین چرچیوه سینده ملی و آزادلیق حرکتی، عدالت و برابریک یولوندا گئندن مبارزه لرده همیشه اوز سیرادا اولموش، حتی بعضی واختلار بو مبارزه لری رهبرلیک اتمیشدیر.

عدالتین برقرار اولماسینین بایراقدارلی اولور. او دچار اولدغو ملی ظلمون تامیله آرادان قالدیریلما سینا و ایراندا دموکراتیک قورولوش یارانماسی اوغروندا مبارزه آپاریر. او اؤز آزادلیق حرکتی نی ایران خالقلاری داخلینده بیر مسئله حساب اندیر و بو مسئله نی ایران داخلینده حل ائتمک سیاستینین اوستونده چالیشیر. او اؤز سالم ملی غرورونو و برابر یاشاماغین طرفدارلی اولدوغونو بوتون دنیایه نشان وئریر. خالق بو مبارزه ده موفقیت اله کتیریر. شهرلر و کندلر بیر-بیرینه کئچیر. اؤز ملی مجلسینی و اؤز ملی حکومتینی قورور. آنا

دیلینده ژورناللار و غزته لر یایینلایر. آنا دیلینده مکتبلر آچیلیر. بو موقعیت و بو آزادلیق دوری دوز اوج یوز آلتیش بش گون دوام اندیر. منده او زامانلار و او شانلی گونلرده بیر حرارتلی جوان ایکن خالقیمیزین ینی حیات قورماسیندا وار قدرتمله چالیشیب، اونون اؤز مقدراتینی،

اؤز اینه آلیب و اونو قوروماسین، شنلی و کدرلی گونلرینین شاهی اولموشام. و بیر دنیا آجی و شیرین خاطره لرینی یغیب، گوز بیگی کیمی کونلومون بیر گوشه سینده یئر ویریب ساخلامیشام. طالعیم بو ایمیش بو گونه قدر بو خاطره لریمله عمر سورموش اولام. اللی ایلدن سونرا ایندی سیزه او باره لرده دانشمیش اولام. او بیر ایلین ایچینده گوزولن ایشلردن چوخ دانشیلیب و چوخ یازیلیمیشدیر. آذربایجان دیلینده دانشان رادیو مرکزینین ایشه باشلاماسیندان، شهرلرین آبادلیغیندا گوزولی ایشلردن، فدائیلر دسته سینین منظمشدیریلمه سیندن، ملی اوردونون تشکیل اولونماسیندان شاعرلر مجلسینین قورولماسیندان، اینجه صنعت، مدنیت و ادبیات اوجاقلارینین

چیخارتسین. آذربایجالیلارین افتخارلی و شرفلی منلیگینه آغیر ضربه لر انندیریر. آذربایجان دیلینین ضعیف لئمه سینه و احتضار دوشمه سینه گونده بیر قانون یارادیر.

تهران حکومتینین ۱۳۲۵ اینجی ایل تاریخلی رسمی سندلرینین بیرینده بئله یازیلیمیشدیر: "آذربایجان مسئله سی، آذربایجان ایران تاریخینین باشلانغیجیندان بو طرفه، اتنوگرافیک، اتنولوژی، (عرق و سیاسی آمال) بوتون ملی عادت و قایدالار جهتن کامل صورتده ایرانی اولوبدور." بو اولکه نین تاریخینده بورادا ایرانی

لیقدان باشقا بیر خصوصی ملتیدن صحبت گئتدیگی گوزونمه ییبدیر. بو سندده آذربایجان دیلی و بو دیله هر هانسی بیر کتاب یازیلدیگی و مکتوب اولدوغو دا انکار اندیلیمیشدیر. بیر هر ملتین، هر خالقین، هر عایله نین، حتی هر انسانین طبیعی و انسانی حاقی وار که هر تزه

یوردسوز یوواسیز شاعریم انسان اولایلمز

انسان اؤز عزیز یوردونا مهمان اولایلمز

اولمک ایله بیر کور بودور هر کس کئجه جکدیر

لاکن هر اولوم دفته شایان اولایلمز

جهد ائله دیریکن سنه اولموش دئمه سینلر

سنسیز یاشایش وارلیغا برهان اولایلمز

وجوده گلن شرایطن و امکاناتدان و دوربرینده تزه یارانان موقعیتدن دوزگون استفاده اندیب، و اؤز یاشایشینی یاخشیشلادیرماقدان اؤتری تلاش گؤسترین.

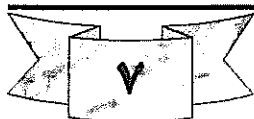
ایگیرمی بیر آذر گونو آذربایجان خالقی دا ایکینجی دنیا محاربه سی قورتارانندان سونرا یئر اوزونده عمله گلن سیاسی و اجتماعی دگیشیک لردن، و مناسب وجوده گلن شرایطن و اولکه داخلینده آزادلیق حرکتینین گنیش صورتده انکشاف ائتمه سی اوچون امکان یارانماسیندان استفاده اندیب، مدتلر اؤز سینه سینده کی بسله دیگی آرزو و رویالارینی گرچکلندیریب و حیانا کئچیرمک اوچون آیاغا قالغیر و ینه بوتون ایراندا، خالقلارین ملی آزادلیغی، برابرلیگی و

سینه بویوک قدملر گوتورور. فرقه اورقانی آذربایجان غزه ته سی یازیر، "بیز هرگز اولکه میزین و ملتیمیزین اکثریتینی تشکیل اندن زحمتکشلی اوئودابیلمه ریک. اونلارین منافعینی داهسا دوزگون صورتده تامین ائتمک اوچوندور کی بیز ملی، مترقی و دموکراتیک بیز رژیم یاراتماق شعاری ایله چالیشیریق". خالق حاکمیتی آذربایجاندا قادیئلارا کیشلرله برابر حقوق وئریر. قادیئلار دولت تشکیلاتلاری سیراسیندا چالیشیر. اونلارلا قادین خالق حاکمیتی اورقانلارینا سه چیله رک اولکه نین سیاسی و اجتماعی حیاتیندا فعال شکیلده اشتراک ائدیئرلر. یاخین شرقده و اورتا شرق تاریخینده بیرینجی دفعه اولراق آذربایجان قادیئلاری کیشیلرله برابر سنسچمک حقوقونا مالک اولور. ملی دولت اهلینین آسایش و امنیتینی تامین ائتمکده، زوراکیلیغین قاباغینی آماقدا و اوغورلوغون کؤکونو دیبندن کسمکده جدیت له چالیشیر. ساکت و امن بیز محیط یارادیر. زندانلار بوش قالیر. بو تدبیرلرین و گوزولن ایشلرین علییهینه ایندی یه قدر هنج بیز دوست و هنج بیز دشمن سند گتیریب و آیری جور اولماسینی اثبات انده بیلمه میشدیر. اللی ایلین عرضینده ملی حکومتین غدار دشمنلری ده بو مسئله نی تائید ائدیپ و اتو انکار ائتمکدن عاجز قالمیشدیر.

بو یارادیجیلیق گونلرینده آذربایجان خالقی تک اولمامیشدی. اونا ایرائین هر گوشه سیندن آزادلیق سنور انسانلار، فارسلاز، گیلکلر، کردلر و سایرلر یاردیما گلیمشیر. بورادا بو یاردیمچیلارین بیرینه اشاره ائتمس بیس اولماز، سرهنگ قاضی آدیندا شرفلی بیز فارس انساننی که او زاماندا تهراندا افسرلیک دانشکده سینین رئیس اییدی، تبریزه گلیر. او آذربایجانین ملی اوردوسونون یارانماسیندا جان و باشلا یاردیم گوستریر. او آذربایجان سرحدلرینده تهران قوشونو و زوالفقاریلرین مسلح دسته لرله ووروشمالاردا شهید اولور. اونو جنازه سینی تبریزه گتیریرلر طوبانییه قبرستانیندا رسمی طنطنه ایله قبره قویورلار. منده او مراسمده وار ایدییم. قبرینین اوستونده اونون حیات یولداشی فارس دیلینده دانیشماغا باشلاپیر. چون او بیز کلمه ده آذربایجان دیلی باشا دوشموردو اونون اوجا سسی ایله بیل ایندی ده قولاغیما عکس صدا وئریر.

آچیلما سیندان، بوتون دنیادا ترقی پرور دایره لر آذربایجاندا آبادانلیق گورولن ایشلره حیرتله باخیب اونا احسن سویله یرلر. او زامانلار لبنانین پایتختی بیروت شهرینده چیخان صوت الشعب آدیندا غزه ته نین رهبری بیز مقاله ده بئله یازیر: آذربایجاندا بیز سیرا اصلاحات گوردوم. یسنی صنایع، ینی خسته خانه لر، ینی بنالار، گوزل سرگیلر، اسفالت میدانلار، هامیسی دا یالنیز بیز ایکسی آی ایچینده. آذربایجاندا یارانان بو شرایطه هر بیز شرق اولکه سی حسرت آپارار. چون بو باره ده چوخلو دنیلیب و یازیلیب، من طول و تفسیلدن ال چکیریم. آنجاق ملی دولتین قورولوشونا دایر کیچیک بیز اشاره ائدییریم. ملی دولتین اساس برنامسه سی، دولت قورولوش و دولت تشکیلاتینین خالقسا یاخین اولماسی و کنجیمیش فاسد دولتین یئرینده دموکراتیک اساسلارلا، ینی بیز دولت آپاراتی قورماقدان عبارت اولور. ملی دولتین حقیقی بیز دولت اولماغینا گوزه بوتون آذربایجاندا انجمنلرین تشکیل اولونماسینا جدی اهمیت وئرلییر. ولایت لرده، محال لاردا و شهرلرده انجمن لرین تشکیل اولونماسی سرعته باشلانیر. بو اوندان عبارتدیر که اولکه دموکراتیک بیرشکلده اداره اولونور. انجمن یوخاریسی آشاغیدان نظارت آلتینا آلماق رولونو عهده سینه آلیر. او یانداندا اولکه نین حتی اوزاق گوشه لرینده یارانان فرقه تشکیلات لاری دولت مامورلارینی گوزدن کنجیریرلر. ملی دولت معارف مسئله سینه بویوک اهمیت وئریر. پیشه وری دئیر "معارفسیز بیز ملت یاشایابیلمز. دنیا بیللیک و معارف و فرهنگ اوستونده دولانیر" ملی دولت مکتب لرین یاخشیلاشماسینا و یسنی مکتبلرین آچیلما سینا خصوصا قادیئلار و کیشیلر اوچون آخشام کلاسلا رینین دایر اولماسینا لازمینجه مادی و معنوی یاردیملار ائدییر ملی دولت تشاترا چوخ اهمیت وئریر و تشاترین توسعه سینه یاخشی بودجه تعیین ائدییر. ملی دولت ایراندا بیرینجی دفعه اولراق یشر و اونون اوستونده زحمت چکنلرین شعارینی ایره لی سورور. او ایراندا اولینجی تشکیلات اولورکی اکین یئرلرینی، اول خالصه یئرلری، سونرا آذربایجاندا قاجاق ظلمکار مالکلرین یئرلرینی و سونرا سایر یئرلری کندلیلیر آراسیندا بؤلمه یه باشلاپیر. ملی دولت بوتون شهر ایشچیلری و زحمتکشلرین یاشایش سویه سینین یوکسلمه

عزیزین سلاسلین پینش شعر

ال آتاماسی ایدی. او بیر ایلین ایچینده
هنج بیر سلاح قایرگاسی یولا دوشمه
میشدی. او حتی کهنه برنو تفنگلرینین
گوله سینی تهیه اتمکدن عاجز ایدی.
خارجدن سلاح اله گتیرمک و فذائیلری
و ملی قوشونو مدرن و آغیر سلاحلارلا
مجهزلندیرمک امکسانی یوخ ایدی. یا
وار ایدی ایسه دالینا دوشن
اولمامیشدی. بو باره ده الینی ال
اوستونه قویوب، اوتورموشدو. آنجاق اؤز
گلّه جگینی، اؤز طالعی و اؤز
مقدراتینی دنیا سیاستیندن آسیلی
اتمیشدی. اگر دنیا سیاستی و قدرتلی
دولتترین بیر بیر ایله رابطه سی اجازه
ونریرسه، او قالمالیدیر، یوخسا تاختا
تاباغینی بیغیشدیرمالیدیر. گونلر
سرعتله کنچیر ایکینجی ایگیرمی بیر
آذر یاخینلاشیر ینه دنیا سیاسیتینده
بویوک دگیشیکلر اوز ونریر. تزه معلوم
اولور که خالقیمیز بو دگیشیکلرین و
تحولاتین درکینده و دنیا سیاستینین
تجزیه و تحلیلینده بویوک بیر سهوه یول
ونرمیشدیر. تهران حکومتی امریکا و
انگلتزه امپریالیستلرینین یاردیمی ایله
باشدان دیرناغا کیمین سلاحلانیب. اونون
اوردوسو یاواش یاواش آذربایجان سر
حدلرینه یاخینلاشیر. بیینه ده بو قهرمان
خالقی اؤز استیلاسی آلیتنا آلماق
اوجون هجوما کنچیر. خالقیمیز تک
قالیر. اونا هنج یاندان کومک گؤسترن
اولمور. حتی بیرگجه یاتیب، سحر
دوردوقدان سونرا قونشو باغیشلایان

گورمکچین

گوندوز کفچدی بیم یول لاریمی

گوره بیلیمکچین درین - درین

چکيله ره م قوینونا

ان قارانلیق گمجه لرین

زنکین

آه من نه زنکینم!

بو قده ر ماوی گویم

بو قده ر یاشیل ممشه م

سن نه قدر خوشبخت سن

سن نه قدر خوشبخت سن

ای بوداقد اوتن قوش!

نه گوزه ل اوته بیلیرسن اوزونو

گوی قورشاکی

ايله رسوای ائتدی لر کی گوی قورشاغینی

کیزله ندی لر بمله یرده

دش کورپولر ده

باهاردا اویانیش

رنگ لر له

اویاندی هر یان.

رنگ سیز

اویانیش یوخدور اینان

او دیر، "شوهرم مرد ولی آزادی نمرد.
اریم اولدو ولی آزادلیق اولمه ییب. بو
گوندن من اریمین ینرینه سنگره گیریب،
و آذربایجان خالقی ایله چگین-چگینه
دیرییب، مبارزه یه ادامه ونره جگم.
بنله بیر نمونه لر ساییسیز و
حسابسیزدیر. اونلارین بساره سینده
کتابلار یازماق اولار. آلتی ایل ایگیرمی
بیر آزدردن سونرا یولوم قصر قاجار
زندانینا دوشدو. اورادا ساده بیر یزدلی
انسان ایله بیر اوتاقدا زندان چکیردیک.
اونون گناهی آنجاق آذربایجان خالقینین
کؤمگینه گلّه سی ایدی. او بوگونها
گوزه عمر بویسی دوستاقد قالمغا
آلینمیشدی.

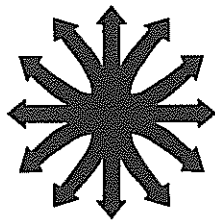
آذربایجان خالقی یارادیجیلیق ساحه
سینده بویوک موفقیتلره نایل اولماقلا
برابر سهوسسیز و نقصانسیز دا
اولمامیشدیر. اونون نقصانلاریندان بیری
تهران حکومتین آذربایجاندا عکس
انقلابی فتنه لرینین و یاراتدیغی
بشینجی ستونون علیهینه لازمی
سایقیلیق گؤسترمه مه سی ایدی. بو دا
آرتیق درجه ده زیانلی اولموشدور.
بشینجی ستونون کومگی ایله تهران
حکومتینین ساحلی قوه لری آذربایجان
شهرلرینی اشغال ائتدیگی گونلر، فرقه
نین و خالق حاکمیتی اورقانلارینین
یوزلرله فعال عضولرینه قانلی دیوان
دوتماغا موفق اولدو. اونون ان بویوک
نقصانی اوزونو دشمنلردن قوروماق
اوجون هنج بیر تدبیره و هنج بیر ایشه

الوو آرتیر. خالق یشنه یاواش-یاواش اؤزونه گلیر، دیرچه لیر و آباغا قالدیر. من بونا امینم که خالقلار اورتا عصرلردن قالان چوروموش قالیقلاری آرادان قالدیراجاقدیر. ظفر چالاجاقدیر. من بونا امینم که آذربایجان خالقی ایگیرمی بئر آذرده الونان مشعلی الونان-الونان ظفر اولیمپینین زیروه سیننه چاتدیراجاقدیر

آغیر سلاخلارین بئر گنججه ده یوخ اولدغونو گؤرور. نه توپو وار، نه تفنگی، نه ده طیاره سی. قونشو اومودونا قالان گنججه شامسیز یاتار مثلی واقعیته چئوریلیر. گلیر باشینا او که گرک گلیمیبه یدی. قیرخ مینه یاخین انسان آل قانا بویانیر. قیرخ مینه یاخین انسان انشیندن انشیکیندن ال چکیب، دیدرگین دوشور و مهاجرته گشدیر، مینلرجه انسان سورگونه آپاریلیر.

ایگیرمی بئر آذر گونونده آلونان آزادلیق مشعلینین شعله سی آز اولسا دا سؤنمه ییبیدیر، و سؤنمه یه چکدیر. او گونه وئرین شعارلار هله ده اؤز اعتبارینی الده ن وئرمه ییبیدیر. گونو-گوندن بو شعارلارین اهمیتی آرتیشدیر. خالقلارین ملی آزادلیق و استقلالیت یولونداکی مبارزه گونون اکتوتل مسنله سیننه چئوریلیمشدیر. ایگیرمی بئر آذرین اساس ائنده یالاری الی بئر ایلدن سونرا ایندی ده بوتون ایران خالقلارین اساس ائنده یالاری و اساس آمال لاری ساییلیر. هر مبارزه نین و هر حرکتین انشیش و یوقوشو وار. ایندی ایران خالقلاری چوخ آغیر بئر شرایطه مبارزه یه ادامه وئریرلر و آزادلیق مشعلینین شعله سینین آرتماسینا چالیشیرلار. قارا استبداد اولکه نین هرینرینده اؤز آتینی دؤرت نالا چاپیر. ملت و خالق آدی آپارماق بؤیوک گناه حساب اولور. و اونا قورقوشوم ایله جواب وئریلیر. بوتون ایران خالقلارینین اؤزونه مخصوص اولان سنتلری و عنعنه لری، قولدارلیق دوره سینین تفکرینسه مالک اولان بئر حکومتین ویران اندیچی و دهشتلی هجومونون آلتیندا آل-آساق چالیر. عاشیقلار و اوزانلار نغمه سینین یئرینی، ناله لر، مرثیه لر، و باشا وورماقلار دوتومشودور. حتی ملی بایرام مراسملری، چرشنبه مراسملری، اولادلاریمیزا اؤز ملی قایدالاریمیز ایله توی توتماق دا قاداغان اولونوب. غزه ته لر خبر وئریرلر که همان کئچن چرشنبه مراسملرینده تهراندا بئر جوان اوغلان گولله له نیر. و یوزلرله جوان یاخالاینیب، دوستاغا دوشور. قادینلاریمیز مشروطه انقلابیندان ایندیبه کیمین جامعه میزدن دیش و دیرناقلا قویاریلیب، آز-چوخ اله گتیردیکلری امکانشلاری و حق حقوقو بوس-بوتون الدن وئریرلر. زندانلار یورد سنسور و آزادلیق سنسور انسانلار ایله آغزینسا کیمین دولودور. مدنیت و کولتور سربایلارینین یئرینه تزه زندانلار تیکیلیر. بونلار نه بی نشان وئریر؟ بونلار نه دشک دیر؟ بو او دشک دیر که ایگیرمی بئر آذرده الونان مشعلین

مالی یاردیم لارینیز "آذربایجان سسینی" داهای گوجلندیره بیلر!

جدال با مدعی

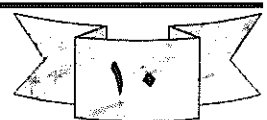
(به بهانه مقاله «مهر آسا»)

بیازانی س. شمیری

از جمله نموده‌های این برآشفتگیها پخش وسیع نوشته مفصلی است با نام «آذربایجان ایران، تنها آذربایجان جهان» با امضای «سازمان جوانان میهن پرست ایرانی، همبسته با اتحاد سازمانهای وفادار به نظام سلطنت مشروطه ایران - بیانیه مشترک ۶ بهمن» و چاپ مقاله ایست با نام «نغمه های شوم جدایی را باید در گلو خفه کرد» با امضای «دکتر محمدعلی مهر آسا» در مجله «پیام آشنا» (شماره ۱۰۲ شهریور ۷۶)

نوشته نخست گلچینی است از نوشته های عنایت ا لله رضا، شجاع الدین شفا، سیاوش بشیری، و «میهن پرستان» جگرخونی از ایندست که جایجا به «سردار بزرگ ملی اعلیحضرت همایون محمد رضاشاه پهلوی شاهنشاه آریامهر» استناد میجوید. این «گلچین» بی سروته از نظر آذربایجانستیزی هنوز در دوره سالهای چهل قرار دارد و هنوز با زبان قوام و علم و زاهدی و «سردار بزرگ ملی، شاهنشاه آریامهر» ویا فرهنگ خانخانی پنجاه سال پیش به «متجاسرسن» یعنی «جسارت کنندگان» در برابر دولت شاهنشاهی میتازد. این گلچین سخن تازه ای ندارد که ما به آن پاسخ گوئیم. توصیه ما به آقای شجاع الدین شفا و عقیفه بسیار بسیار محترم و میهن پرست اشرف خانم پهلوی آنست که اگر فرصتی دست داد و در فاصله کارهای «میهن پرستانه فراغتی یافتنند؛ دو کلمه حرف تازه به این طفل های معصوم میهن پرست یاد بدهند تا آنها ناگزیر نباشند حرفهای نیم قرن پیش را نشخوارکنند. آخر حیف نیست که کشور کورش و دارا و نژاد برتر و پاک آریا از برکت این طفل های میهن پرست محروم بماند؟

رح گسترده مسئله آذربایجان بحثهای گوناگونی را در میان سازمانها و محافل ایرانی دامن زده است. آنانکه از پایگاه انسانگرایی، دموکراسی و ترقیخواهی به جامعه مینگرند و یا میکوشند چنین باشند با درک شرایط جهان و جامعه به بازنگریها و دوباره اندیشی ها پرداخته اند. این بخش دستکم دیگر میدانند که محرومیت میلیونها ایرانی از ابتدایی ترین حقوق انسانی یعنی حق سخن گفتن و آموزش بزبان مادری نه انسانی است و نه دموکراتیک و نه عادلانه. ما در اینجا بعمد نه از چند میلیون بودن این بخش سخن میگوئیم و نه از نام جامعه شناسانه اینان که «قوم» اند یا «ملت» و یا «گروه»، نه از مسائلی جز زبان و فرهنگ و نه از اینکه چه راهی باید جست.؟ که در این خصوص و در ارائه راه حل دیدگاهها میتوانند گوناگون باشند. این بخش مقدماً به وجود یک بیماری، یک «مسئله» و یک حق پایمال شده در کشور ما اذعان دارد و بمصداق مثل «شناخت بیماری نصف درمان است» گام نخست را برداشته است. گروهی دیگر نیز وجود دارند که اصلاً و ابداً به وجود چنین مشکلی اعتقاد ندارند تا در راه حل آن نیز بکوشند. از زاویه دید اینان مشکل به این شکل مطرح است که «چه میتوان کرد تا زبان و فرهنگ این چند میلیون بالکل ریشه کن شود.» اینان شوینیستهای حرفه ای و آذربایجانستیزان «مادرزادی» هستند که علیرغم های و هویشان پس از گذشت سالیان دراز بقول معروف نه چیزی بساد گرفته اند و نه چیزی فراموششان شده است. این بخش اکنون سخت بر آشفته است و برانگیخته.

برسر تقسیم دلارهای پرداختی سیا نقل محافل است و گهگاه برسر تقسیم «وجه» با مشت ولگد بجان همدیگر میقتند؛ اینها، این «میهن پرستانی» که میهنشان در بانکهای خارج و چمدانهایشان بود، چنین مجموعه ای بیش از نیم قرن در ایران بدنبال شکار «عوامل بیگانه» بود.

با این توضیحات روشن است که برای گردانندگان این سیستم ها استفاده از مستمسک «دست بیگانه» و «مبارزه با ایادی بیگانگان» نه مبارزه مقدس برای حفظ استقلال بلکه ابزاری برای استتار وابستگی خود، برای استمرار استبداد خویش و ابزاری برای فریب و سرکوب است. از دیدگاه اینان سیستم موجود ایرادی ندارد که کسی به آن اعتراض کند. پس هر جا که اعتراضی هست لاجرم بیگانه ای برانگیخته و سازمانش داده است. در درمورد مسئله آذربایجان تا زمانی که اتحاد شوروی وجود داشت این بیگانه اتحاد شوروی بود که هر حرکت اعتراضی خرد و کلانی را او سازمان میداد حتی اگر این اعتراض، اعتراض اهالی یک کوچه در محله چرنداب تبریز در سال ۵۰ هجری قمری بود که سرکوب بود که چرا گوشت خر و شتر را بجای گوشت گاو دست خلق الله داده است. (وجه بسا شخص قصاب نیز از عمال شوروی بود؟؟؟) از نمونه های مضحک این فریبکاریها یکی نیز در ارزیابی رژیم از قیام ۲۲ بهمن سال ۵۶ تبریز بود. رژیم که علتی برای شورش نمیدید سراسیمه اعلام کرد که شورشیان از آنسوی مرز آمده اند؛ حتی گویا یکی از نمایندگان مجلس شه فرموده نیز اعلام کرد که قیام کنندگان موهایشان هم بور بوده است.^۵ سرانجام نتیجه این سیستم تحمیق، تحمیق خود تحمیقگران گشت. آنگاه که تمام عقل و هوش و حواس این آقایان میهن پرست دنبال سرنخی از بیگانگان در لابلای دفتر مشق یک دانش آموز یا لباس کار یک گارگر و کیف یک آموزگار بود، ازدهای دیگری در آنسو آرام آرام سربرافراشت تا نه از تاک نشان گذارد و نه از تاک نشان اتحاد شوروی دیگر وجود ندارد. ولی سیستم عوامفريب و ماکیاولیست هم چنان موجود است و باید برای مشروعیت بخشیدن به «خفه کردن»، «بیگانه» دیگری جعل کند.

اینک ۱۸ سال از برجسته شدن بساط سلسله پهلوی میگذرد ولی همین سیستم اندیشه هنوز پابرجاست. آقای مهرآسانیز بمصداق «هرچه استاد ازل گفت من آن میگویم» از این نقطه نظر به

واما نوشته دوم یعنی مقاله مندرج در «پیام آشنا» تازه است و باید به آن پرداخت. نویسنده مقاله «نغمه های شوم جدایی را باید در گلو خفه کرد» استدلالاتی را پیش کشیده است که از سوی برخی محافل مغرض تعمداً برای مسموم کردن مردم بی اطلاع و بیغرض تبلیغ میشوند. نقد نوشته آقای مهراسا پیش از آنکه متوجه شخص ایشان باشد، متوجه این استدلال است که در نوشته آقای ایشان تجلی یافته اند.

یکی از وجوه اشتراک رژیمها سازمانها و اندیشه های استبدادگرا آنست که در پس هر مخالفت و اعتراض توده قبل از هر چیز دست بیگانه (کشور دیگر، سازمان دیگر و یا شخص دیگر) را در آن میجویند. برای گردانندگان این رژیمها و سازمانها و برای این تیپ افراد علم کردن دست بیگانه نه تلاش در جهت حفظ استقلال، بلکه مستمسکی است برای سواستفاده از غریزه «صیانت ذات» توده، تحریک آنان و در نتیجه مشروعیت بخشیدن به «خفه کردن» اعتراض. ما در تاریخ معاصر جهان و ایران نمونه های بسیاری از این فریبکاریها دیده ایم. (دوره سیاه مک کارتیسم در آمریکا، محاکمات دهه ۳۰ اتحاد شوروی، ۵۰ سال حاکمیت پهلویها و جمهوری اسلامی و....). در میهن ما که دخالت بیگانه سابقه ای طولانی دارد این انتساب به بیگانه نیز دارای سابقه ای دراز و دردناک است. در طول قریب به ۶۰ سال حاکمیت پهلویها، در شرایطی که خود این خانواده و سردمداران رژیم آنها و کارگزارانشان «ظاهراً، باطناً، جسماً و روحاً»^۱ چاکران زیسون و اشمسزاز بر انگیز «بیگانگان» بودند، دستگاه سرکوب آنان پیوسته و بیقرار دنبال ایادی بیگانه میگشت. اینک که خاطرات زندگی سیاسی و خصوصی این «شیران علم»^۲ زینت بخش بازار کتاب است اثبات میزان دیروزی این جمع نفرت انگیز کار سختی نیست. مجموعه ای که شخص اول آن در آخرین روزهای شاهنشاهی زبونا نه منتظر دستور سفیر آمریکا برای ترک کشور دارا و جم بود، رژیمی که رسماً به ارگانهای امنیتی خود دستور داده بود مزاحم کار عوامل M.I-6 و C.I.A نشوند، و هر یک از کارگزارانش تلاش میکردند خود را هرچه بیشتر به مامورین اطلاعاتی آمریکا و انگلستان نزدیکتر سازند و این وطنفروشی را بمثابة فضیلتی برخ همپالکیشان بکشند تا راه «ترقی» شان بازتر شود. ^۳ آنانکه پس از گذشت ۱۸ سال از سقوط رژیمشان جیره خواریشان از پرداختی های آمریکا و جنگ وجدالشان

پیکر نمی شمارند تا عضو بدرد آمده را درمان کنند. امثال آقای مهرآسا با این رویه خویش « راه جراحی » را تجویز میکنند . اینان هر حرکت حق طلبانه را به بیگانه نسبت میدهند ؛ بجا و نابجا پای بیگانه را بمیان میکشند ؛ خود آدرس آن بیگانه را نیز نشان میدهند تا سپس فریاد برآورند که بیا بید تا « نغمه های شوم جدایی را در گلو خفه کنیم . آنجا که آقای مهرآسا میگوید: « سرانجام این گونه خیانتها به نوکری سلیمان دمیرل ها خواهد انجامید.» دقیقاً همین موضوع را در مد نظر دارد.^۶

چه چیزی نویسنده «وطنپرست» ما را خشمگین کرده است تا دست به قلم ببرد و در برابر دخالت بیگانه هشدار دهد؟ طرح مسئله ستم مضاعف به آذربایجانیان و مسئله حق آموزش بزبان آذربایجانی در اجلاسی بنام « گنگره جهانی آذربایجانی ها» در لس آنجلس امریکا، (ژوئن ۱۹۹۷)^۷ مگر برای آقایان چه چیز عجیب و غریبی در این قطعنامه وجود دارد؟ عجیب و غریب فقط نفس سخن گفتن از حق آموزش بزبان مادری است . چون نویسنده و همفکرانش به این مسائل اعتقادی ندارند . پس دست خارجی در کار است وعده ای مانند سگ پاولف میخواهند از آب گل آلود ماهی بگیرند !! اینست تحلیل مشعشع آنانیکه ما شوینیستشان میخوانیم و میگوییم نه چیزی یادشان رفته و نه چیزی یاد گرفته اند.

نویسنده به برخی «مسائل ومشکلات بسیار کوچک وپیش پا افتاده» که مورد سواستفاده قرار میگیرند اشاره میکند. این مسائل بسیار پیش پا افتاده ستم مضاعف در ایران به خلقهای غیر فارس زبان است . این مسائل بسیار کوچک نقض ابتدایی ترین حقوق انسانها یعنی حق سخن گفتن و آموزش بزبان مادری برای دهها میلیون انسان است ولی بنظر آقایان اینها هم پیش پا افتاده اند وهم غیر واقعی. غیر واقعی بودن را از زبان آقای دکتر بشنویم . ستم مضاعف چیست؟ ستم مضاعف را ایشان بدو بخش تقسیم میکنند: ستم مذهبی وستم ناشی از ممنوعیت زبان آذربایجانی . آقای مهرآسا توضیح میدهند:

«ما از بعضی هم میهنان آذری خود شنیده ایم که میگویند آذریها تحت ستم دوگانه هستند و بوده اند همچنانکه از کردها هم میشنویم.... کردها اگر این ادعا را دارند ، بی شک به مقدار فراوان محق هستند وگفته هایشان با واقعیت همسویی دارد.

آذربایجان ومسائل آن مینگردد. ایشان که حقانیتی برای مردم آذربایجان درخواندن ونوشتن بزبان مادری قائل نیست بمحض اطلاع از طرح این خواسته دست بیگانه را در کار میجوید ، بنابه تحلیل ایشان، با توجه به سیاستهای رژیم جمهوری اسلامی برای صدور انقلاب اسلامی و دخالت در امور کشورهای دیگر ، این کشورها نیز درصدد دخالت در امور ایرانند . و«در این میان عده ای متعصب وجاهل هم که گوششان پیوسته به زنگ خارجی است ... مانند سگ پاولف ..میخواهند از موقعیت سواستفاده کرده واز آب گل آلود ماهی بگیرند. بدیهی است برای اینکه به ادعاهایشان جامه عقل دوانش پیوشانند به مسائل ومشکلات بسیار کوچک که همیشه بسوده و جامعیت ندارند چنگ زده وبه بهانه آنها خواسته هایشان را بازگو میکنند...»

در کلیت این گفته تردیدی نیست وشاید کسی را نتوان پیدا کرد که با این کلیت مخالف باشد. آری قدرتهای بزرگ وسیاستهای گوناگون در تعقیب منافع خویش همواره در کشور ما دخالت نموده اند وهمواره نیز خواهند کوشید چنین کنند. همواره نیزعده ای ویا صنوفی وجود داشته اند ودارند که برای حفظ امتیازات خویش ، منافع شخصی و صنفی خویش آلت فعل ومجریان فرامین بیگانه بوده اند آذربایجان بمتابسه بخشی از ایران از این قاعده مستثنی نبوده ؛ وافرادی از ایندست درمیان آذربایجانیان نیز وجود داشته اند. ما که آرمان خود را مبارزه با هرگونه دخالت بیگانگان در امور آذربایجان وایران قرار داده ایم وبرخلاف برخی «میهن پرستان؟؟» که برایشان فقط چند کشور بیگانه وجود داردوبقیه «خودی تر ازخودشان» هستند؛ بیش از هر کس دیگری علاقمند به شناسایی کم وکیف تلاشهای بیگانگان وخدمتگزاران وبازیچه های آنان در امور ایران وبویژه مسئله آذربایجان هستیم . ولی یک اختلاف « بسیار کوچک» صف ما را با صف امثال آقای مهرآسا از هم جدا میسازد. ایشان خواست ابتدائی ترین حقوق را حمل بر آلت فعل بودن برای بیگانه میدانند و ماچشم بستن بر این خواسته را لغو حقوق بدیهی بخشی از مردم کشور وزمیننه ساز بازی دولتها وقدرتها وسیاستها با سرنوشتمان . ایشان با انکار وجود این زخم در پیکر میهن ما ، با تمارض خواندن آن به شدت بیماری می افزایندوما درتلاش درمانیم وتقویت پیکر . اینان خود را اعضای این

زیرا کردها هنگامی که میگویند بر ما ستم دوگانه رفته است ستم دوم را ستمی مذهبی و ناشی از سنی بودن میدانند. یکی از مواد مهم قانون اساسی جمهوری اسلامی هم اینست که "دین رسمی کشور ایران اسلام و مذهب حقه جعفری است" ... حاصل این طرز اندیشه و ماده قانونی این است که در تمام دوران به اصطلاح مشروطه و ۱۸ سال حکومت آخوندی یک وزیر و یا استاندار سنی مذهب در دستگاه حکومت ایران نبوده است. با تاکید بسیار، وضع کردها و بطور کلی سنی مذهب در نظام فعلی بسیار و براتب اسف انگیزتر از رژیم گذشته است. زیرا در مدارس مناطق سنی نشین استفاده و تعلیم شرعیات سنی که در رژیم پیشین آزاد بود، بکلی قدغن شده است... خوشبختانه آذریهای هم میهن همگی پیرو مذهب شیعه بوده و بسیار هم در این مورد متعصبند. بنا براین مشکل ستم دوگانه در خطه آذربایجان هیچ معنی و محلی ندارد.» (تاکیدها از دکتر مهرآسا)

این از وجه ازل ستم مضاعف. وجه دوم کدامست؟ آقای دکتر می نویسند:

« انگیزه دیگر، خواندن و نوشتن بزبان آذری است که نه کسی با آن مخالف است و نه تاکنون هیچ قدرتی از آن جلوگیری کرده است.»

اینست آن تحلیل مشتعش بکر و نواب از یک معضل شصت هفتادساله در کشور ما.

قبل از پرداختن به مسئله آذربایجان جای آن دارد که به نکته ای در باره کردهای کشورما اشاره شود. زیرا چنین می نماید که آقای مهرآسا دلسوز کردهای ایران است. با حساب آقای مهرآسا اگر "استفاده از تعلیم و تربیت شرعیات سنی" در مدارس مناطق سنی نشین آزاد شود و یا بالاتر از آن تسنن نیز جزو دین رسمی کشور اعلام شود؛ دیگر در کردستان ایران سخن از ستم مضاعف نباید گفت. زیرا ستم ناشی از رسمیت شیعه اثنی عشری منتفی خواهد بود و ستم ناشی از ممنوعیت سخن گفتن و نوشتن به کردی نیز بگفته نویسنده وجود ندارد. با این تحلیل اگر کسی از ستم مضاعف به کردها سخن بگوید عامل بیگانه است. کدام بیگانه؟ خدا بزرگ است؛ بالاخره بیگانه ای پیدا خواهند کرد تا کردها را آلت دست او معرفی کنند. با همین

منطق است که در دوره «پدر تاجدار» - که بقول آقای مهرآسا ستم مذهبی به کردان وجود نداشت، کردان معتقد و معترض به ستم مضاعف عمال بیگانه بودند. و ستوجوب عقوبت!!!! باید پرسید اگر دومین ستم بر کردها همین ستم ناشی از رسمیت تشیع است پس در ترکیه سنی نشین که بموجب قانون اساسی لائسیته بر آنجا حکمفرماست چه عاملی سبب کشتار دسته جمعی ملت ستمدیده کرد است؟ مگر نه اینست که پسرعموهای شونیستهای پان فارسیست ما، یعنی پان ترکیستههای ترک باهمان منطق مدهش و مضحک خویش مسبب این حمام های خورشند و هکذا در عراق. اینجاست که دم خروس از زیر قیای منطق تراشان ما بیرون میزند.^۸

باز گردیم به مسئله آذربایجان. پس بنظر تحلیلگر ما یک وجه ستم مضاعف واقعیت ندارد: رژیم ایران شیعه آنهاست از نوع افراطی اش هست و آذربایجانیان هم که شیعه متعصبند و آقای دکتر هم بسیار از این امر راضی هستند و آنرا بقال نیک میگیرند. این تحلیل آن اندازه بکر و نواب و خنده دار است که علی القاعده نباید جدی گرفته شود. آقای دکتر کجا دیده اند که آذربایجانیان تاکنون چنین تحلیلی از ستم مضاعف بر آذربایجان ارائه دهند؛ تا ایشان در رد آن بکوشند. پس ایشان خود تحلیلی جعل کرده و خود ردش کرده اند و ما از آن میگذریم. آنچه که عجالتاً باید در اینجا گفته شود اینست که برخلاف تصور نویسنده نه ما و نه مبارزان ترقیخواه کرد هیچکدام نه خواهان افزوده شدن رسمیت تسنن در قانون اساسی بلکه خواستار آزادی وجدان برای انسانها هستیم. در ایران مورد آرزوی ما لغو ستم مذهبی برای انسانها نه از طریق ردیف کردن اسامی کلیه فرق و مذاهب «۷۲ ملت» ساکن ایران در قانون اساسی بلکه از مسیر حذف این ماده، استقرار یک حکومت لائیک و آزادی وجدان، آزادی دین باوری و دین ناباوری میگذرد.

پیردازیم به بخش دیگر ستم مضاعف که موضوع اصلی آقای مهرآسا. دیدیم که بنظر نویسنده در ایران نه کسی مخالف خواندن و نوشتن بزبان آذری است و نه تاکنون هیچ قدرتی با آن مخالفت کرده است.

تردیدی نیست که منظور نویسنده از زبان آذری همان زبان کنونی آذربایجانی است و ایشان قصد خاصی از آذری خواندن این زبان

نصراله پورجوادی در «نشر دانش» ۹ ولی در دوره ۵۰ سال حاکمیت «خاندان جلیل سلطنت» همین میزان اندک خود جرم بود و نشانده وابستگی به بیگانه. ما به این موضوع در شماره های بعد به تفصیل خواهیم پرداخت ولی اکنون فرض را بر این میگذاریم که آقای دکتر از این واقعیت بی اطلاعند و برخی عناوین و وقایع واسناد را خاطرنشان میکنیم:

آنانکه حتی آگاهی اندکی نیز به تاریخ دوران اخیر کشور ما دارند، میدانند که از ابتدای بنیانگذاری نژادپرستی آریا گرایانه و فاشیستی در ایران - از زمان «پهلوی» اول - تا واپسین روزهای موجودیت رژیم «آریا» مهر، همین «خواندن» و «نوشتن» پیش خودنیز جرم و ترجیحاً نشانه ای از وابستگی به «بیگانه» تلقی میشد. آقای دکتر اگر میدانند بدانند که در دوره «جنتا جدار» رژیم در اعزام مامورین ضد آذربایجانی به این خطه تعمد داشت و آذربایجان در دوران امثال عبدالله مستوفی (استاندار)، مخبرالسلطنه هدایت (والی)، محسنی و ذوقی (روسای فرهنگ) و دیگران چه ستمها کشیده و چه اهانتها دیده است. ممکن است آقای مهرآسا اینها را فراموش کرده باشند ولی ما یادمان نرفته است. مگر محسنی رئیس فرهنگ آذربایجان نبود که میگفت:

« هرکس که ترکی حرف می زند، افسار الاغ بسر او بزنید و او را به آخور ببندید.» (کیهان. شماره ۸۶۳ - ۲۶ - ۱۰ - ۲۴) ۱۰
مگر عبدالله مستوفی خود اعتراف نکرده است که:
«بلی ... من هیچوقت اجازه نمی دادم که روضه خوان در مجالس ختم ترکی بخواند.» («ستاره»، شماره ۱۲۰۳، مورخه ۲۰ - ۸ - ۲۰، «رفتار من در استانداری سوم») ۱۱

مگر ذوقی خلف محسنی نبود که صندوق جریمه ترکی حرف زدن را در مدارس بنیان گذاشت. مگر در همین دوره نبود که در اثر سمپاشیهای این خداریان برخی حتی عوام الناس در تهران حتی «چای دارچین فروشان» متکلم به زبان آذربایجانی را جاسوس بیگانه میدانستند. (نگاه کنید به: جعفر شهری، تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم. ج. ۵. ص. ۹۱)

می بینیم که تصور آقای مهرآسا از جلوه دوم ستم مضاعف نیز خطاست و برخلاف نظر ایشان «کسانی» حتی با حرف زدن بزبان

ندارند. (میدانیم که آذری گویا یکی از شاخه های زبان باستانی پهلوی بوده است که بعدترها متروک شده است و دیگر کسی بآن زبان نه میخواند و نه می نویسد تا کسی مخالف یا موافق آن باشد). پس بنظر نویسنده وجه دوم ستم مضاعف نیز خود بخود منتفی است: نه کسی با خواندن و نوشتن زبان آذری (آذربایجانی) مخالف است و نه تاکنون هیچ قدرتی از آن جلو گیری کرده است. تمام سخن در اینجاست. منظور نویسنده از خواندن و نوشتن چیست؟ نشستن عمری یا زیدی در خانه و خواندن و نوشتن؟ یا حق آموزش و تحصیل بزبان مادری و ایجاد زمینه های کاربرد آن؟ بدیهی است که در این عرصه معین منظور ما برداشت مبتذل آقای دکتر نیست: نویسنده مقاله یا برای عوامفریبی تجاهل العارف کرده است یا واقعا معنی خواندن و نوشتن را نمیداند؟ ما بنا را بر بی اطلاعی ایشان میگذاریم و محض اطلاع ایشان و گویندگان این استدلال میگوییم: برای توانایی خواندن باید نخست آن خواندن را آموخت. آموزش نیز دیر زمانست نه از طریق ملاباجی ها در خانه و مکتب خانه ها بلکه از مجرای مدارس و موسسات آموزشی پیش برده میشود. برای نوشتن نیز شخص باید نخست نوشتن را آموخته باشد و بعد بنویسد. طبعاً نوشتن برای آنست که کسی آنرا بخواند. پس خواننده نیز باید خواندن آنرا آموخته باشد. و این خواندن و نوشتن نیز نمیتواند محدود به روابط شخصی باشد و لاجرم کاربردی اداری و رسمی نیز خواهد داشت. با این درک از خواندن و نوشتن بزبان آذربایجانی در کدام دوره از تاریخ ۶۰ - ۷۰ ساله اخیر کشور ما «کسی» از شما ها و یا دولتها موافق بوده اند؟ از نظر خواندن و نوشتن به مفهومی که آقای مهرآسا میفهمد (خودآموزی و محفلی) در دوره حاکمیت جمهوری اسلامی تفاوتی با دوران پنجاه و چند ساله پهلویها پدید آمده است. از «درصد» بسیار پایین باسوادان آذربایجان «درصد» محدودی «اجازه» دارند به همت خویش خواندن و نوشتن بزبان مادریشان را در خانه شان یاد بگیرند تا بتوانند «درصد» محدودی از نشریات کشور را که خود فوق العاده اندک است مطالعه کنند. و همواره در معرض اتهام بیگانه پرستی باشند. آقای دکتر باید بدانند که همین مقدار ناچیز هم مورد مخالفت «دکتر» های دیگری است که به دولت اسلامی بخاطر همین اندک نیز فوق العاده معترضند. (بعنوان یکی از آخرین نمونه های مکتوب رجوع بفرمایید به نوشته های دکتر

پرست «بیگانه ستیز» و «علمای» بیمار شونویست که به لباس تاریخ و «علم» ملبس شده بود. این منطق همانست که امروز نیز کاربرد دارد و آقای مهرآسا نیز متاسفانه تکرارش میکند: «زبان فعلی مردم آذربایجان زبانی است اکتسابی که قدمتش حداکثر به ۹ قرن پیش میرسد.» آقای مهرآسا لطف میکند و بقیه این جمله را ذکر نمیکنند. ولی ما دیر زمانیست که با این جمله آشنایم: چون زبان فارسی زبان «فطری»؟؟ است و با سابقه تر است پس باید بنیاد زبان «اکتسابی» ترکی را بر انداخت و برانداختن بنیاد نیز جز از راه ستم بر مردم متکلم به این زبان، جدایی خواه و بیگانه پرست خواندن معترضین و «خفه کردن نغمه های شوم تجزیه طلبی» میسر نیست. ما سالهاست که با این منطق بی پایه من در آوردی آشنایم. این جمله سنگ پایه استدلال تمام آذربایجانستیزان ۷۰ ساله اخیر ایران است. ما در این مقاله مختصر به مباحث تاریخ و زبانشناسی و «فطری» و «اکتسابی» نخواهیم پرداخت: از ابوالعباس مروزی، ابوحفص سغدی (سرایندگان نخستین شعر فارسی در هزار سال پیش) سخن نخواهیم گفت ما با منطقی مواجهیم که بریدن زبان ملتی را به بهانه آنکه ۸۰۰ یا هزار سال پیش چه اتفاقی روی داده است وجه همت خویش قرار داده اند. (دنیاله دارد)

- ۱- اشاره به جمله معروف تقی زاده . در «گناه»، دوره جدید، شماره ۱۱۲
- ۲- اشاره به بیت «ما همه شیران ولی شیر عکم حمله مان از باد باشد دمبدم»
- ۳- بعنوان نمونه به خاطرات ارتشبد فردوست «چشم و گوش» شاه و رئیس سرویسهای امنیت رژیم شاه رجوع شود
- ۴- نگاه کنید مثلاً به: احمدعلی مسعود انصاری. من و خاندان پهلوی تهران؟؟؟
- ۵- پس از این فرمایش آن نماینده بود که یک کارگر کارخانه تراکتورسازی تبریز شعر معروف «بهمنین بیرمی دوققوزی» (۲۹ بهمین) را سرود و بر سرزبانها افتاد. دریک بند شعر در اشاره به این فرمایش گفته میشد: «گنجعلی نن زلفعلی - هاردان اولنی خاریجه لی - تبریزی توزوایی توزی - بهمنین بیرمی دوققوزی».

مادری نیز «مخالف» بوده اند و «قدرتهایی» نیز بوده اند که از آن جلو گیری کرده اند.

آیا آقای مهرآسا اینها را میدانند یا نه؟ اگر نمیدانند بدانند که متاسفانه بر خلاف گفته ایشان ترکی خواندن و نوشتن که بجای خود، حتی روزگاری حرف زدن بزبان مادری نیز ممنوع بوده است!!! این سیاست نه تنها در دوره «جدتاجدار» بلکه پس از عزل او توسط «انگلیسی» های «خودی»، در دوران پس از شهریور بیست نیز ادامه یافت. کتابسوزان (کتابهای آذربایجانی) سال ۲۵ در تبریز و دیگر شهرهای آذربایجان ستمدیده ادامه همان سیاست بود و این پیشنهاد «سازنده» نیز یادگار همان دوره است که دولت آمریکا آورده و البته میهن پرست و «بیگانه ستیز» کودتا (۲۸ مرداد ۱۳۳۲) باید با تاسیس پرورشگاه، کودکستان، دبستان و دبیرستان با پرستارهای فارس زبان و مهربان از مادرانشان جدا کند تا کودکان معصوم از این آلودگی والدین خویش مصون بمانند و.... (صفحات ۱۴۴-۱۴۲ کتاب «زبان کنونی آذربایجان» تالیف دکتر ماهیار نوابی. نقل از مقاله ضیا صدر تحت نام «ما برای وصل کردن آمدیم») و این اندیشه رسمی و دولتی تا آخرین روزهای حیات رژیم البته میهن پرست شاهنشاهی ادامه داشت. در همین دوران نه تنها هرگز روزنامه و مجله ای بزبان آذربایجانی اجازه نشر نیافت، بلکه صرف داشتن اشعار «هوپ هوپ نامه» اوایل قرن بیستم نیز دارنده را به ساواک وی کشاند؛ زندانهای شاهنشاهی و تبعیدگاهها هرگز از دوستداران زبان و ادب آذربایجانی خالی نماند و نگارنده این سطور چه خاطره ها که از «چال کردن» کتابهایی مانند «تعلبیه» محمد باقر خلخالی (سروده شده در سال) و اشعار طنز «کوچه بازاری» ویدون مضمون سیاسی کریمی «گفتگوی عزرائیل با مریض»، «مینی ژوپ» و...، «گینلر بزه گی» (سروده میرمهدی اعتماد درباره آداب و رسوم عروسی در تبریز) و کتابهایی از ایندست در کنار همان کتابهای اندیشمندان و نویسندگان مورد اشاره آقای مهرآسا (آثار مارکس، انگلس، آل احمد، ماکسیم گورکی و...) در باغچه حیاط خانه و کوهها که ندارد.... اینها حقایق تاریخی ای هستند که علیرغم خوشایندی یا نا خوشایندیشان وجود داشته اند و با هیچ منطقی نمیتوان توجیهشان کرد مگر با منطق من در آوردی فاشیستی یک مشت مرتجع فراماسون انگلیس

۷- همانگونه که در شماره پیشین «آذربایجان سسی» نیز ذکر شد نویسنده این سطور از کم و کیف برگزاری این «کنگره» و چگونگی اطلاق نام بی مسمای «کنگره جهانی آذربایجانیان» به آن بی اطلاع است. آقای مهرآسا مضمون قطعنامه آنرا مورد حمله قرار داده و ما نیز بر اساس مضامین همان قطعنامه با ایشان سخن میگوییم و نه از هیچ چیز دیگر.

۸- این نکته را نیز بعنوان حاشیه باطلاع آقای مهرآسا برسانیم که بر خلاف گفته ایشان قانون اساسی دوره باصطلاح مشروطه نیز «دین اسلام و مذهب حقه شیعه جعفریه اثنی عشریه» را دین رسمی کشور اعلام کرده بود. (ماده اول متمم قانون اساسی)

۹- «نشر دانش»، سال هفتم، شماره پنجم، مرداد و شهریور ۱۳۶۶
۱۰ جامی: ص ۲۶۳

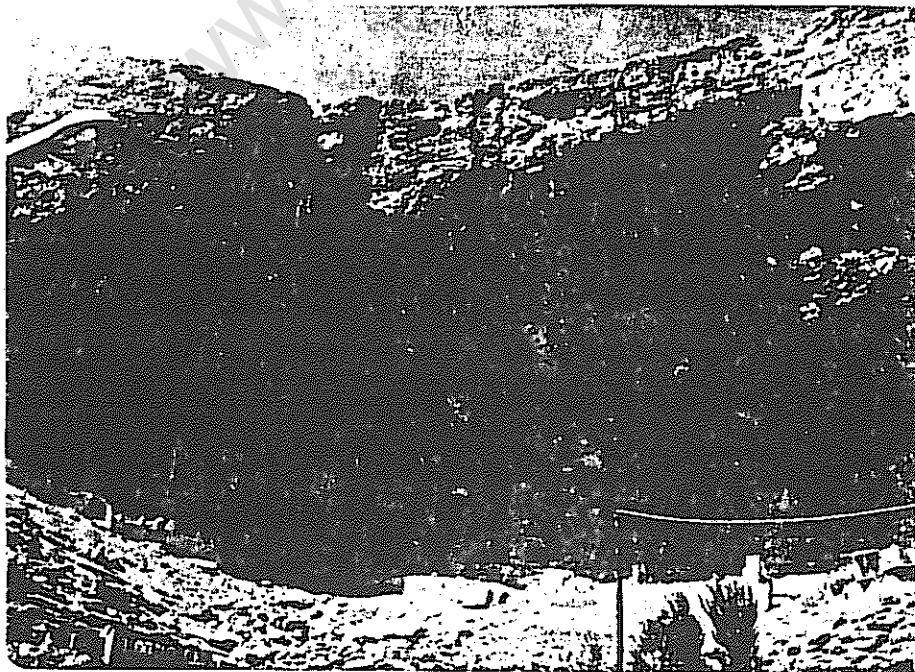
۱۱- («ستاره»، شماره ۱۲۰۳، مورخه ۲۰ - ۸ - ۲۰، «رفتار من در استانداری سوم») بنقل از گذشته ... ص ۲۶۲

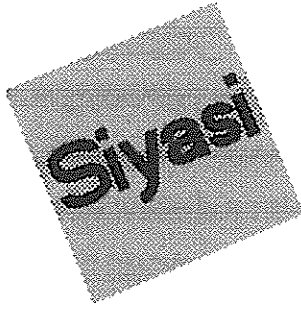
۶- مرحوم سعیدی سیرجانی، محقق ارزشمندی که در اثر جنایات رژیم اسلامی وفات کرد و متأسفانه از شوونیستهای غدار و ضد آذربایجانی کشورمان بود و مانیز نیش قلم زیبا و برنده «عقب عقب» اورا چشیده ایم؛ در مقاله ای در مجله «نشر دانش» ضمن بيمورد دانستن خواسته های مردم آذربایجان در عرصه زبان و فرهنگ، آنجا که به ضرورت وجود برنامه های رادیو و تلویزیون بزبان آذربایجانی میرسد علاقمندان را به رادیو تلویزیون باکو و ترکیه حواله میدهد و در پاراگراف بعدی مقاله اش ما را در برابر خطر دخالت بیگانگان و ضرورت حفظ تمامیت ارضی هشدار میدهد. نگاه کنید به: مجله «نشر دانش» سال هفتم، شماره ششم، مهر و آبان سال ۱۳۶۶ ص ۶۲ (مسلسل ۲۶۲)
و جالب آنجاست که یک خواننده البته میهن پرست روزنامه «کار» نیز حسن توجه مردمان آذربایجان به برنامه های تلویزیونی ترکیه - همان برنامه هایی را که مرحوم سیرجانی میهن پرست آدرس داده بود - را خطری بزرگ برای تمامیت ارضی ایران ارزیابی کرد و «دلسوزانه» هشدار داد. (روزنامه «کار» شماره ؟)

دانش ماکی

آدین داشدی، اورک پامبیق داش ماکی

اولارمی بیر اورک اولاش کیمین

ملی مسئله حاقدا

بیر نچہ سوژ سیاسی

بیرلین ۷ دسامبر ۱۹۹۷ پروفسور احمد یزدانی

اجتماعی-اقتصادی انکشاف درجه سی و خصوصیاتلاری اوچون ده اشتتیک انکشاف پروسه سینین مختلف مرحله لرینده قرار تاپیلار. (۱) ایرانین ان مهم اجتماعی مسئله لریندن بیرسی بو اولکه ده یاشایان ختلف اشتتیک قورویلازین حاقیندا اجرا اولونان ملی ظولم دور. ملی ظولم هم مدنی هم سیاسی ساحه لرده اجرا اولونور. مدنی ظولم بو خالقلازین دیل، عنعنه، ملی کیملیک و وارلیقلارینی محو ائتمکده دیر. بو سیاسیت فارس شسونیزمینین خدمتینده دیر و ایستگی ایرانین غیر فارس اشتتیک قورویلازینی تام فارسلاشدیرماقدیر. سیاسی ظولم انسان حاقلازینین ازیمه سی ایله یاناشی بو خالقلازا قییم اولماق و اولارین سیاسی- اجتماعی حیاتلارینین حتی ان کیچیک ساحه لرینی ده مرکزدن یعنی تهراندان تعیین ائتمک دیر. ملی ظولمه معروض قالان، وارلیغی جدی تهلکه آلتیندا اولان بو خالقلازدان بیرسی آذربایجان خالق دیر. نفوس باخیمیندان آذربایجان خالق ایرانین گوجلو اشتتیک قورویو دور و ایران نفوسونون تخمینن ۳۳٪ تشکیل وئریر.

● آذربایجان مللی یا آذربایجان قومو ●

انسانلارین انکشاف تاریخینین پروسه سینده دیل، مدنیت و عنعنه لری بیر- بیر ایله یاخین اولان و اشتتیک بیرلی (اشتتیک قوهوملاری) تشکیل وئرن انسان قورویلازی یارانیر. تپولومون قورولوشو و اونون دینامیک انکشافی نتیجه سینده مختلف اجتماعی قشرلر، قورویلاز و پشه کارلار دا وجوده گلیر.

اشتتیک قوهومچولوغو یعنی صنف لرین (طبقه لرین) توره نمه مه دیی زامانا قدر اشتتیک قوهوملار مختلف طایفالاردان تشکیل تاپمیش

یران اولکه سی ۲۱-نجی عصرین آستاناسیندا مختلف اجتماعی خسته لیک لره دوچار اولموش بیر اولکه دیر. بو اولکه ده اقتصادیات، سیاست، فرهنگ و تپولوم یاشاییشی درین بحران ایچینده دیر.

اوزون زاماندان بری شرق دسپودیزمین دایاقلاریندان بیرسی اولان ایراندا، دمکراتیک اجتماعی- سیاسی ده یه رلر او جمله دن انسان شخصیتینه احترام، عقیده، سوز، مطبوعات، دیل و دین آزادلیقلاری ازلیلیر و بونلار ایرانین مستبد حاکم قوه لری طرفیندن "غرب اولکه لره مخصوص اولان ده یه رلر" آدلانیلسیرلار. ایندیکی دوروده ده ایرانا حاکم اولان و "ولایت فقیه" ایدئولوژیوسونو تپولومون سیاسی- اجتماعی سیستمی نین اساسینا چنویره ن تشوکرآتلاز ایله بیر اجتماعی سیستم یارادیلار کی، او سیستمده انسانلارین تکجه دمکراتیک آزادلیقلاری (دین، دیل، مطبوعات، سوز و ...) یوخ، بلکه اولارین حتی شخصی حیاتلارینین ان کیچیک اسپکت لری ده (نه یه ییسه-ایچمک، نه گئینمک، موسیقی ائشیتمک و...) گوبود دخالت لره معروض قالیرلار.

● ایران چوخ اشتتیکلی بیر اولکه دیر ●

ایران چوخ اشتتیکلی بیر اولکه دیر. بورانین مختلف منطقه لرینده ایران دیلرینده (فارسلاز، کردلر، بلوچ لار و ...)، تورک دیلرینده (آذربایجانلی لار، ترکمن لر، قشقانی لر، شاهسون لر، افشارلار، قجرلر، شاملولار، خراسان تورک لری و ...) سامی (عرب لری) و باشقا دیلرده دانیشان خالق لار یاشاماقدادیر. بو خالقلازین اوزلرینه مخصوص اولان دیل، دین، ادبیات، عنعنه و تاریخ لری واردیر و یاشادیقلاری محیطین

آذربایجاندا غیر مذهبی مکتبلرین آچیلماسی، مللی کتابخانانین تاسیسی، آذربایجان تورکجه سینده اوشاقلار مکتبی نین ایشه باشلاماسی (۱۸۸۷ م) و (۱۸۹۳ م - ده رشديه مللی مکتبی) قیز مکتبی نین قورولماسی (۱۹۱۱-نجی ایلده شبسترده) و ... مللی شعورون اویانیسی و انکشافی اوچون ده مهم فاکتورلار ساییلیر.

● هویت مسئله سی ●

ایران چوخ ملیتلی بیر اولکه دیر (Nationalitätstaat). بو اولکه ده کاپیتالیستی مناسبتلر توپلومون بوتوو ساحه لرینه حاکم دیر و مختلف انتتیک قورولار "انتتیک انکشاف" تردیوانینین مللت پلله سینده دایانیرلار.

ایراندا مذهبی آزیقلاردان باشقا، ۶ مختلف مللتلر یعنی عربلر، بلوچلار، ترکمنلر، کوردلر، فارسلا و آذربایجانلی لار یاشاییرلار. بو مللتلرین اؤزلرینه مخصوص دیل، دین، عننه، تاریخ، ادبیات و موسیقی لری واردیر. بو عنصرلر بو خالقلارین مللی هویت لرینی تشکیل وئریر و اولاری بیر-بیریندن آیریر. لاکین بللی اولدوغو کیمی بونلار زور و یا کونللو اولاراق (بو حاق دا ایندیه کیمی هله بیر دموکراتیک فراندیم کنچیریلمه ییب) ایران آدلی مملکتین اراضی چارجواسیندا یاشاییر و واحد دولته، پولا، بایراغ، اوردویا، پاسپورتا و ... تابع اولوب، خدمت اندیرلر. مللت لر آراسیندا موجود اولان بو مشترک عنصر "دولت تبعه لیب" (Staatsangehörigkeit) آدلانیر. و وطنداشین "دولتی هویتینی" بللی لندیریر. باشقا سؤزله بو گون بیر آلمان من آذربایجانلی دان نه یئردن گلدییمی سوروشورسا، جوابیندا آذربایجانلیام، ایراندان -، یعنی ملیتیم آذربایجانلی دیر و ایران اولکه سینی تبعه سی ام انشیده جکدیر. البته مومکون دور بو سورغونون جوابیندا جغرافیائی مفهومی ایشله دیب "ایراندان و یا ایرانلیام" دیه م. آیدیندیر کی ایراندان و یا ایرانلیام دشمله هانکی ملیت دن اولدوغومو یوخ، بلکه هانکی مملکت دن گلدییمی و هانکی مملکتین تبعه سی اولدوغومو بیان اتمک ایسته بیره م. بو آلمانین ایرانین انتتیک ترکیبی ایله تانیلیغی اولورسا و منیم حاقدا داها چوخ معلومات الده اتمک ایسته بیرسه، منیم ایرانین هانکی منطقه سیندن گلدییمی و هانکی ملیته عاید اولدوغومو سوروشاجاقدیر.

قبیله شکلینده یاشاییردیلار. خصوصی ملکیتین یارانماسی و توپلومون مختلف صینف لره بؤلونمه سی ابتدائی توپلومون زوالینا سبب اولور. قبیله لر گشتدیکجه بیر-بیری ایله قاریشیب، و انتتیک قوهوملارینی داها اوستون بیر انکشاف درجه یه یعنی قوم مرحله سینه چاتدیریر. بو مرحله ده ان انکشاف تاپمیش بیر دیل مختلف قبیله لرین دیلرینین یئرین آلیر و قومون واحد و عموم بیر دیلینه چئوریلیر. بونلاردان باشقا قومون اراضی سرحدلرینین عمومی محدوده سی و همچنین مدنیت (فرهنگ) و عننه لرین آنا خطلری تعیین اولور. انتتیک قوهوملارین مشترک شکلی اولان "قوم" جمعیتین قول دارلیق و فئودالیزم مرحله لرینه عایدیر. فئودالیزمین آرادان گئتمه سی و کاپیتالیزم مناسبتلرینین انکشافی نتیجه سینده انتتیک قوهوملارین (انتتیک بیرلیک نین) تازا و داها انکشاف اتمیش مرحله سی یعنی "مللت اولماق مرحله سی" باشلایر.

ایرانی سوسیال و اقتصادی حیاتی ۱۹ -نجی عصرین سونوندا و ۲۰ -نجی عصرین اوللریندن دگیشیلمه یه باشلایر. بو عصرده اروپانین خصوصیه انگلستان و روسیه نین ایرانا محکم تاثیریی نتیجه سینده (خارجی سرمایانین ایرانا آخیمی، ایرانین یاریم مستعمره یه چئوریلمه سی، خارجی اولکه لره مختلف امتیازلارین وئرلمه سی و ...) ایرانین فئودال اجتماعی-اقتصادی قورولوشو تدریجا اریسب و توپلومدا کاپیتالیستی مناسبتلر (مختلف کارخانالار و شرکتلرین یارانماسی، یئنی سوسیال طبقه لرین میدانا گلمه سی، مالین پول ایله آلیش-وئریشی و ...) دیرچه لمه یه باشلایر. بو مناسبتلر مختلف انتتیک لرده ده اؤز تاثیرینی قویوب و اونلارین سوسیال-اقتصادی باخیمیندان ان انکشاف اتمیش قورولاریندا یعنی آذربایجانلی لار و فارسلا دا مللت اولماق (مللته ک، استامبول و باشقا یئرلرده ایشله ییب - یاشاماقلاری و بو اولکه لرده دموکراتیک ایده آل لارلا تانیش اولماقلاری و همچنین آذربایجان خالقینین بؤیوک آیدینلارینین او جمله دن میرزا فتحعلی آخوند زاده، زین العابدین مراغه ای، عبدالرحیم طالیوف، جلیل محمد قلی زاده، صابر، میرزا حسن رشديه، میرزا علی معجز و ... فعالیت و یارادیجیلیق لاری معارف و آزادلیق فیکرلرین یاییلماغیندا، استبداد و جهالته قارشو مبارزه ده و نهایت مللی شعورون انکشافیندا مهم رول اویانییرلار.

● شاعرلار و حقیقت لر ●

۶۰٪ -دن چوخو فارسجا بیلیمیر، فارس خالقئ ایله هنج بیر علاقه سی یوخدور و اونون علمی-ادبی اثرلریندن، تاریخیندن، شاعرلریندن، موسیقی سیندن، عنعنه لریندن، شهرلریندن و یشمک لریندن خبرسیزدیر، نجه اولور کی بو شرایط ده ایران اولکه سی بیردن-بیره "تک هویتلی" و "تک مدنیتلی" بیر اولکه یه چئوریلیر؟

۲- "تمامیت ارضی ایران مقدس است" شعاری دا حقیقت ایله اوغون دیلدیر. چونکو ایران تاریخین عرصینده اولکه سرحدلری هنج واخت مقدس، ثابت، و دگیشیلمه میس قالمیشدیر. بو سرحدلر مختلف سیاستلر و ساواشلار نتیجه سینده بیر گون بویوبوب و بسیر گون ده کیچیلیب لر. مثال اوچون ایرانین بوگونکو اراضی سی بو اولکه نین ۱-نجی و یا ۱۷-نجی عصرلرده اولان محدوده سی ایله مقایسه ده چوخ فرقلی دیر. بوندان علاوه بو گونکو دورور ده یعنی مللترلرین آزادلیق و اؤز مقدرات لارینی اؤز الری ایله تعیین ائتمک دورورده "تمامیت ارضی ایران" -ین مشروعیتی ایسترا-ایستمز سوال آلتیندا دیر. بو او معنا دا دیر کی ایران کیمی چوخ ائتیک لی اولکه ده مختلف مللترلرین بو اراضی چارچیوا دا قالیب و یا قالماقلاری اونلارین ایستک لریندن آسیلی دیر. بو تصمیم ده دموکراتیک بیر رفارندم دا توتولوب و اجرا مرحله سینه قویولار. شبهه سیز حقیقی دموکراسیایا اینانان و خالقلارین استکلرینی سایان هر انسان و یا هر بیر حکومت هنج خالقئ توپ-تفننگ زورو ایله ایران آدلی اولکه ده یاشاماغا مجبور ائتمز.

"چو ایران نباشد تن من مباد" کیمی شعارلارا گلدیکده، بونلار دا استبداد مدنیتیندن توره نمیش و مبالغه نی اورک بولاندیریجی درجه یه چاتدیرمیش جمله لردیر. بو شعارلار ایندیکی دورورده غیر فارس خالقلاری قورخودوب و حاق سسلرینی بوغازلاریندا بوغماق اوچون شونیست قوه لر طرفیندن وئریلیر. بو دایره لرین فیکرینجه ایراندا یاشایان خالقلار هنج بیر حاققا مالیک دنیللر و عکسینه بویونلاریندا ایرانین اراضی بوتولویونو قوروصاق و بو یولدا قوریان وئرمک کیمی وظیفه لر دایانیرلار. لاکین بو دایره لر بیلمه لیدرلر کی، مللی-مدنی ظولمه معروض قالان، وارلیغی تاپدالانسان. دیلی قاداغان اولان و نهایت اقتصادی-اجتماعی آیری-سنجگی لیین آلتیندا ازیلن تورک، بلوچ، کورد، ترکمن و عربدن ابدی اولاراق ایران یولوندا قوریانلیق ایسته مک مومکون دییل و داها دوغروسو حیاسیزلیق دیر. چونکو حکومت

بو گون مللی مسئله نین ایران اولکه سینده اکتوال اولماسی، رنگ-برنگ ضد دموکرات دایره لرین ال-آیاغا دوشمه لرینه سبب اولوبدور. بشله که بو دایره لر مللی مسئله حاقدا ایلر بویو ائتدیکلری سکوتو سیندیریب و ایندی بو مسئله نین قارشسی سیندا مختلف شکل لرده تبلیغاتا باشلایب لار. بونلار ایران اولکه سینده مللی مسئله نین دموکراتیک شکل ده حل اولدوغو یولونو گؤستمک یئرینه، اؤز سول، ساع، لیبرال، مذهبی قزت و ژورنال لاریندا "وجود یک فرهنگ و یک هویت فرهنگی"، "همبستگی هزاره ها و قرن ها در ایران"، "تمامیت ارضی ایران مقدس است"، "چو ایران مباد تن من مباد" کیمی بوش-بوش سؤزلری تبلیغ ائتمکده دیرلر. تاسف لر اولسون کی بو تبلیغاتا بعضی اوزدن ایراق آذربایجانلی لار دا قاریشیب و بیله-بیله و یا بیلمه یه-بیلمه یه بو های-کویه سس وئرمکده دیرلر. بو علاقه ده قید اولمالی دیر کی:

۱- "یک هویت و یک فرهنگ ایرانی" نین شعاری غیر ایکتیو و ایران جامعه سینین حقیقتی ایله اوغون اولمایان سؤزدور. توپلوم شناسلیق (جامعه شناسی) باخیمیندان دیل هر بیر مدنیتین قاپیسی دیر. توپلوما قوروشماق (Integration)، او تورلومون مدنیت ده یه لرلیله تانیش اولوب اونلاردان فایدالانماق (Akkulturation) آنجاق دیل وسیله سی ایله مومکون اولان بیر ایشدیر. دموکراتیک و چوخ مدنیتلی اولکه لرده (multikulturell) مختلف ائتیک لرین دیل و مدنیتلری محترم ساییلیر و اونلارین چیچکلنمه سی اوچون دولت طرفیندن لازم اولان شرایط یارانیر. مختلف ائتیکلره عاید اولان انسانلار دا باشقا ائتیکلرین دیلرینی اویره نمک له برابر بو قویولارین مدنیتی ایله تانیش اولوب و توپلومدا بیرلیک و برابرلیک حاققلاری ایله یاشایرلار. لاکن ایراندا مللی آسیمیلاسیون سیاسی ایره لی سورولور و بو سیاستین لویست لری بو غیر انسانی سیاستی برانت لندیرمک اوچون ایرانی تک مدنیتلی -یعنی فارس مدنیت لی- (monokulturell) بیر اولکه ساییب، بو یالنیش و غیل علمی ترمینولوژونو گئنیش شکیلده تبلیغ ائدیرلر. بورادا بو سوال اورتایا چیخیر. بیر حالدا کی ایران دولتینین ۱۳۶۵ -نجی ایلده وئردیی رسمی آمارینا گؤره آذربایجان خالقینین ۶۰٪، کورد خالقینین ۶۱٪ بلوچ، ترکمن و عرب خالقلارینین

اشدیب امما ایراندا اوز خالقلارینین مللی-مدنی استعمار زنجیرینده
مظلومجا اسیر اولدوغونا گۆز یوزدولار.

نهایت بهمن انقلابی باشلادی. خالقیمیز بیننه مبارزه میدانینا
چیخیب آزادلیق و اجتماعی عدالت اوغروندا قوربانلیق وشردی. شرق
دیسپوتیزمین "توتالیتر پادشاهیچیلیق" فورماسی ایران اولکه سیندن
محو اولدو. آزادلیق باهاری باشلانیدی. باهار اوزو ایله یئنی جان گتیردی.
میدانلار، خیابانلار، کوچه لر آزادلیق روحو ایله دولدو. خوینی دا
ایسته دیک.

آزادلیق باهارینین گونلرینده گئندن بحث لرین بئر صحنه سسی
گوزومون اوتونده دیر. تبریز شهرینده ساعات قاباغیندا اوتوز-قیرخ نفر
توپلانیب و بئر جوان خودمختارلیقدان بحث اندیر. "بیز نه زامانا جان
تهرانندان دستور آلاجغیق! سن ایسته یرسن تبریزده بئر دانا مریضخانا
دوزه لده ین، تهرانندان گرک اجازه آلاسان. بیز مه یم اوشاغیق کی
تهرانندان اجازه آلاقی؟" ساققالی بئر جوان بحثه قاریشیر. "برادر! قوی اسلام
حکومتی گولنسنین، ایشلر هامیمیسه دوزه له جاق. اسلامدا تهران، تبریز
بوخنور. هامیمیز قردشیق" خیال دریا سینا باتب اورانی ترک اندیریم. اوز-
اوزومله دانشماغا باشلاییرام. هانی بیزیم مللی تشکیلاتیمیز؟ مللی
تشکیلاتیمیز اولسایدی مللتمیزه مللی شعور وشرردی. خودمختارلیق
استگینی اوجا سن له دنیب، شهره پایاردی. مللی تشکیلاتیمیز اولسا
ایدی ان ابتدائی انسان حاقلاریمیزی یعنی آنا دیلیمیزین آزادلیغینی، بو
دیله مدرسه لرین آچیلما سینی ایستردی. مللی تشکیلاتیمیز اولسایدی
آذربایجانلی لاری دمکراسی حاقلاردان مدافعه یه و قارا ارتجاع قاباغیندا
حاضرلیغا چاغیراردی. مللی تشکیلاتیمیز اولسا ایدی.....

نتیجه نه اولدو؟ یئنه ده مللی-دموکراتیک بئر قوه نین اولمادیغی
اوچون یتیم اوشاقلار کیمی آرادا قالیب، انون-بونون دالینجا قاچیب و
نهایت آلدانیدیق. بو دفعه ده عمامه لی-عمامه سیز مالا لار. اونلارین
گۆزل-گۆزل سۆزلرینه ، وعده لرینه .

لاکین بئر مدتدن سونرا، آزادلیق باهاری نین عمرو سونا چاتدی.
سیاسی آزادلیقلار آرادان قالویریلدی و شرق دیسپوتیزمینین ان دهشتلی
فورماسی یواوش-یواوش دولت حاکمیتینی اوز انحصارینا کنشچیردی.
مینلر له مختلف سیاسی-مذهبی قورویلازا منسوب اولان انسانلار اعدام
اندیلدی. قادینلارا قارشی اهانت لر، ظولم لر باشلادی. زیندانلاردا

باشیندا اوتورانلار ویا خارجه اوتوروب اوزلرینی "دمکراتیک
اوپوزسیون" قوه لر آلداندریرلار، بو انسانلارین مللی-مدنی شخصیت
لرینه، دمکراتیک سیاسی-اجتماعی حاقلارینا احترام قویما ییب و گله
چکده ده احترام قویماق ایسته میرلر. بونلار آنجاق اوز حاکمیتلرینی
محکم لندیرمک و یا حاکمیت باشینا کنشچمک اوچون بو خالقلاردان بئر
آلت کیمی استفاده اندیرلر. بیز آذربایجانلی لار ایران تاریخینین سون ۹۰
-ایلینده چوخ باهیا گلیمش بو آجی تجربه نی قازاندیق. مشروطیت
انقلابیندا باشلیجا ایرانا آزادلیق ایسته ییب قوربانلیق وشردی. نتیجه
نه اولدو؟تهراندا اوتوران ظولومکار بئر حکومت یئرینی باشقا بئر
ظولومکار حکومتله عوض ائتدی. مشروطیت یولوندا فداکارلیق
انتمیش فدائی لریمیز تهراندا دعوت اولوب ارتجاع طرفیندن
اولدورولدو. آنا-بابالاریمیزین قایله آیینمیش و اساس قانوندا ثبت
اولموش سۆز، مطبوعات، حزب لر آزادلیغی و همچنین ولایت و ایالت
انجمن لری لغو اولدو. تهران امپریالیزمی نقرتله مللی حکومتلریمیزی
قانا به له ییب اونودولماز جنایتلره ال آتدی. ۱۹۲۰-نجی ایله تبریز
شهرینده قورولموش مللی حکومتیمیزین بانی سی شیخ محمد خیابانی
تهران جنایتکارلارینین الی ایله اولدورولدو. ۱۹۴۶-نجی ایله مللی
حکومتیمیزی بوغماق اوچون مرکزده گونده ریلن قوشون شاهین امرینی
یئرینه یئتیریب ۴۰-میننه یاخین آذربایجانلی نی وحشیجه سینه
اولدوروب و دار آغاچلاریندان آسدی. دیلیمیزه گینه ده "جو ایران نباشد
تن من مباد" دنینلر طرفیندن قاداغان اولوب و آنا دیلیمیزده یازیلارن
کتابلاریمیز یاندیریلدی. پهلو رژیمین رسمی سیاستینه چنوریلن آنتی
تورکیزم سیاستی اوز ظریف پسیخولوژو متدلار ایله، گوبود مللی توهین
لر ایله اوزوموزو-اوزوموزدن اوتاندریدی. بیزلر ده مللی اسگیکیلیک
حسی یاراتدی. آذربایجاندا دولت سرمایه گذارلیغی او آز درجه یه
یئندییی اوچون ، شهرلریمیز-کندلریمیز خارابایا چنوریلدی. میلیونلار
یوردداشیمیز ایش و چۆزک تاپماق اوچون تهران و باشقا فارس شهرلره
مهاجرت انتمه یه مجبور اولدولار. میلیاردلار پول آذربایجانندان چیخیب
فارس شهرلرینه آپاریلدی. آیدینلاریمیز مللی نیهیلیزم و مللی
لاکیدچیلیک خسته لیبه دچار اولدولار. بنله کی ایرلند، اریتره، باسک،
کاتالان، فلسطین و...خالقلارین، مللی آزادلیق حرکتلرینده ن مدافعه

ملل-سیاسی تشکیلاتا صاحب اولماساق، یئنه ده اؤزلرینی "دموکراتیک اوپوزیسیون" آدلاندیران مختلف سیاسی قورولار "موسسان مجلسی" تشکیل وئریب اورادا ایسته دیکلری کیمی اولچوب-کسیب و خالصیمیزین مللی منفعت لرینی تمثیل ائدن تشکیلاتین اولمادیغی اوچون بیزه یئنه ده قارا بیرطالع تعیین ائنه چک لر.

قوم منفعتی، مللیت منفعتی

نشچه مدتدن بری اپوزیسیون دا اولان بعضی سیاسی دایره لر ایراندا یاشایان مختلف مللتلری "قوم" آدلاندیریپ و بو "قوملارین" مجموعه سینده ده "ایران مللیتی" دئیرلر. دیل مسئله سینده گلدیگده بونلار "قوملارین" فارس دیلی ایله یاناشی اؤز "محللی دیلیرینده" یازیب - اوخوماغی مشروع گؤروب و ایرانین اداره ائتمه سیستمینی "شورالارین" قورولوشو ایله مرکزیتدن چیخارماق ایسته بیرلر. عینی زاماندا مللت منافعینی "قوم منافعیندن" اوستون بیلیپ و دئیرلر که: "قوم منفعتلری گره کمز مللت منفعتلرینی تهلیکه یه سالسین." (۲)

بو تز هم مبهملی دیر و هم ضدیتلی. مبهملی دیر، اونا گؤره کی شورالارین صلاحیت چارچیواسی آیدینجا یازیلیپ، گؤسته ریلیر. تجربه گؤسته ریب کی، "شورالارین" و یا "انجمنلرین" قورولوشو عین زاماندا مرکزلهشدیریلیمیش اداره سیستمین لغو اولدوغو معناسی دگیلدیر. چونکو شورالار سؤزون حقیقی معناسیندا نه اجرا ائدیجی صلاحیتلره مالیک اولورلار و نه ده مالی-تشکیلاتی مستقل لییه. ائله بو اوچون ده مرکز ایسته دیگی زامان اولنلاری زورلا و یا مین بیر قانون، تبصره و کلک له بوغوب آرادان گؤتورور. بوندان علاوه بو تزین "مللتین منافعینی" قومون منافعیندن اوستون سایماسی چوخ مباحشه لی و داها دوغروسو اولدن پروقرام اولموش ضدیتلرین میدانا چیخماسی دیر. بورادا آکتووال بیر مثال ایله بو مسئله نی آچیب و محترم اوخوجویا گؤسترک ایسته بیرم. بیلدیغیمیز کیمی آذربایجان خالقی بؤلنموش بیر خالقدیر. بو خالقین بیر حصه سی ایراندا و بیر حصه سی شمال آذربایجاندا یاشاییر. شمال آذربایجان گلستان و تورکمن چای معاهده لری اوزه رینده زوراکلی لیک لا روس امپریاسینا یاپیشدیریلیپ. سونرالار سوویت بیرلیی نین بیر جمهوری سی اولوب و نهایت بو امپریا داغیلاندان سونرا مستقل آذربایجان جمهوریسی یارانیدیر. آذربایجان خالصیمیز

حامله قادینلار اشکنجه آلتینا چکیلیپ گولله لندی. وحشیت دوروندن یادگار قالمیش قانونلار انسانلارین انئتیک (اخلاق) و حقوق قایدالارینا چئوریلدی. آزادلیق باهاری دورونده آنا دیلمیزده چاپ اولان یوزلرجه کتاب، قزت و ژورنالار بو دفعه "چو اسلام نباشد تن من مباد" دئینلر ایله قادغان اولدو. آتا-بابالاریمیزدان یادگار قالمیش تاریخی عابده لریمیز آرادان گؤتورولدوتیریز شهرینده مللی کیتابخانا و ارك قالاسی نین سول تائسی بیخدیریلیپ، یئرینه "مصلا" تیکیلدی. ایسلام جمهوریسونون اساس قانونندا ثبت اولموش "شورالار" اصلی یاددان چیخاردیلدی. ایشسیزلرین-یوخسول لارین حیات شرایطی داها آغیرلاشدی. انقلاب دورونده اولنلار وئریلن وعده لر او جمله دن سو ویرقین مجانی اولماسی و گونده ائو قاپیسی دؤیولوب نفت گلیریندن پای آلماسی هامیسی یالان چیخدی. ونهایت آذربایجان مللیتی بو قوه لردن خیر گؤروه بییب و یاواش-یاواش آلدانیدیغینی باشا دوشدو.

ایندی هانکی سیاسی قوه نین دالینجا گئدیپ و هانکی هدفلر اوچون دؤیوشمه لییک؟ اولیلسین بو سورغونون جوابسی رنگارنگ اولسون. لاکین بونا باخمایاراق بیز آذربایجانلیلار بو سورویلا ایلگیلی اولان مهم بیر اصلی یعنی ۹۰-ایل آلدانماق تاریخیمیزدن عبرت آلماغی یاددان چیخارمامالییق. همچنین بیلمه لییک کی خالصیمیزین مقدراتینی بوگونکو ایران اپوزیسیونو آلدانان سیاسی قوه لره تاپیشیرماق و اولنلاردان ایراندا یاشایان خالقلارا آزادلیق و دموکراسیا گؤزله مک حقیقتن خاملیق دیر. چونکو بو قوه لر دموکراسی عنعنه یه مالیک اولمایان ایران جامعه سینده زهرلی شوونیزم مدنییتی ایله امیشدیریلیپ و بو ده یه لرلی منیمسه بییلر. بو اوچونده ایندی یه جن بوتوو وار قوه لرله دموکراسیا پرنسیپینین مهم عنصرلرینی او جمله دن خالقلارین اؤز مقدراتینی اؤز ایله تعیین ائتمک حاققینی دانیب و بو حاقدان دانشانلاری مین بیر یامان-یووزلا هده له بیرلر. بو شرایطده قارشیمیزدا آنجاق بیر چیخیش یولو دایانیر. اودا مللی تشکیلات لاریمیزی یارادیپ و اولنلارین سائرایی آلتیندا خالصیمیزین حقیقی آزادلیغی اوچون مبارزه میدانینا گئتمک دیر.

بوندان علاوه هامیا آیدین اولمالدیگی، صاباح یعنی مالالار حکومتی نین عمرو سونا چاتدیقدان سونرا ایرانین سیاسی صحنه سینده

آ- هر شنی دن اوول تهران حاکمیتی اؤزونون مرکزلهشدرمیش اجرا اندیجی فیکریندن ال چکسین و مرکزین هئج بیر دولت اورقانی و یا دولت باشچی سی شورالارین ایشلرینه دخالت ائتمک و بو شورالاری لغو ائتمک حاققی اولماسین.

ب- مللی شورا آذربایجانین خالقینین اراده سینی تمثیل ائدن بیر اورقان کیمی اجرا اندیجی صلاحیته مالیک اولسون.

پ- مللی شورا آذربایجاندا تام آزادلیق لا فعالیت ائدن حزب لر آراسیندا سنچیلسین و مرکز سنچیلی نین بونونا ایسته دیی لویال نماینده سینی قویایلمه سین.

ث- مللی شورا آذربایجاندا قانون ونریجی، مالیات سیستمی، محکمه سیستمی، داخلی انتظاماتی، تبعه لیک مسئله سینی، اداره و مدنیت (فرهنگ) مسئله لرینی تعیین ائتسین.

ج- داخلی امنیت و انتظامات مسئله لری آنجاق آذربایجان خالقینین مللی شوراسینین اختیاریندا اولسون.

چ- آذربایجانا عاید اولان ایلیک بودجه مللی شورانین اختیاریندا قویولسون.

ح- مللی شورا خارجی اولکه لر له خصوصی ایله شمال آذربایجانلا مدنی-سیاسی و اقتصادی علاقه لرین قورولماسیندا تام مختار اولسون.

محض بو شرایطه یعنی شورالارین بو آنا حاقلارا مالیک اولدوغو زامان، شورالار حاقدا مباحثه کنچیریله بیلر. یوخسا بو صلاحیتلر قبول اولونماسا، بو حاقدا صحبت آپارماق وقت ایتیرمک دیر. بیر گلیرکن قید اولمالی دیر کی، عمومیت له "شورالار" فیکری زمانین روحو و مدرن اداره ائتمه سیستمی ایله اویغون دئیلدیر. ایندیکی دورده ایلر بویو مختلف دمکراتیک اولکه لرده او جمله دن سویس ده پراتیک ده اولموش و امتحاندا کنچمیش فدراتیو سیستمی ایران کیمی چوخ ائنتیک لی اولکه لرده اها یارارلی دیر.

آردی ۲۶ جی صحیفه ده

۲- باخ : گفتگو با دکتر یزدی دبیر کل نهضت آزادی در باره چگونگی تلفیق اراده ملت هفته نامه نيمروز شماره ۴۱۰ سه شنبه ۲۸ اسفند ماه ۱۳۷۵

شمالدا یاشایان حصه سی مستقل لیک اوغروندا مبارزه آپاران گونلرین اووللرینده روس-ارمنی فتنه کارلارین مختلف تجاوزلرینه معروض قالیب و بیلدییمیز کیمی ارمنیلر چوخ جنایب و قبل عام لاردان سونرا آذربایجان اراضی سینین ۳۰٪ اشغال ائدیبلر. ارمنیلر قتل عام ائتدیکلری گونلرده مینلرله باجی-قارداشیمیز اولومدن قورتولماق اوچون آراز چاپیندان کنچیب و جنوبدا یاشایان باجی-قارداشلارینا پناه آپارماق ایسته بیلر. لاکین بیلدییمیز کیمی تهران حکومتی بونلارا پناه وئرمکدن امتناع ائدیب و ایران اراضی سینه کنچلری "کامیونلارا یوکله ییب و شمال آذربایجانین دینج بیرلرینده بوراخیبلر".

توتالیم کی بوگون ایراندا یوخاردا قید اولان قوه لر حکومت باشیندا دیلار و اولکه نین مختلف ولایتلرینده او جمله دن آذربایجاندا "شورالار" یعنی خالق نماینده لری ایشله بیرلر. آذربایجان شوراسی تعجیلی بیر اجلاسدا ارمنیلرین شمال آذربایجانا ائتدیکلری تجاوزو محکوم ائدیر، شمال آذربایجانا یساردیمینی اعلان و نهایت جنوب آذربایجانین کونولولرینین قاراباغ گنذب و اورادا تجاوزه معروض قالمیش باجی-قارداشلارینا کومک لی یی آذربایجان "قومونون" منفعتلرله اویغون گوزور. لاکین تهراندا اوتوران مرکزی دولت آذربایجان شوراسینین تصمیملرینی "ایران مللتینین منافعینه" ضد ساییر و عکسینه ارمنستانلا یاخشی سیاسی، مدنی، اقتصادی و حریمی مناسباتین یارانماسینی مصلحت گوزور. "مللت منافعینین" قوم منفعتلریندن اوستون اولدوغو اوچون ده بو سیاستی ایره لی سورور و بنله لیکله آذربایجان شوراسینین یعنی آذربایجان خالقینین نماینده لرینین تصمیمینه قارشی چیخیب و اونلارین ساققالینا گولور.

اولایلسین کی بو معادله ده "شورالار" تزینین طرفدارلاری شورالارین سیاسی ایشله دخالت ائتمه یینی مجاز گورمه ییب و بونو آنجاق مرکزی دولتین صلاحیتینده اولان ایش بیلسین لر.

بللی دیر کی آذربایجان خالقی اؤز اراده سینین بنله شکیلده محدودلاشدیریلماسی ایله راضیلاشانماز و بونو اؤز آزادلیغینا قارشی بیر انگل سایار.

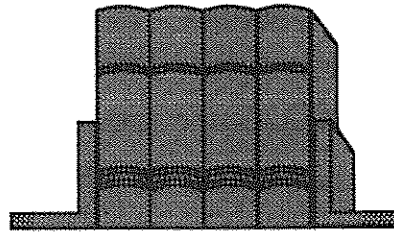
آذربایجاندا شورالار او زامان فایدالی اولوب معنی قازانابیلر کی خالقین ایسته یی و سیاسی-اجتماعی منفعتی اوغروندا فعالیت ائتسین لر. بو دا او زامان حیاتا کنچیریله بیلیر کی:

تاریخی

سابقه صنعت چاپ و مطبوعات در

آذربایجان

بیازانی اسستویه ر

بنا بر نوشته پروفیسور ادوارد براون شرق شناس انگلیسی، اشخاصی از قبیل میرزا جعفر برای تکمیل و آموختن فن چاپ سنگی به روسیه اعزام شدند.

اگرچه امکانات چاپی و چاپخانه ابتدا در دست دولت قرار داشت اما دیری نپایید که افراد غیر دولتی که استطاعت مالی داشتند بعد ها به خرید چاپخانه مبادرت نمودند. بعنوان نمونه بعد از اینکه محمدعلی میرزا ولیعهد از تبریز عازم تهران شد چاپخانه متعلق به وی را یکی از تاجران تبریز به نام حاج میرزا آقا بلوری خریداری نمود. وی در آغاز جنبش مشروطیت، یکی از فعالین این جنبش در تبریز بود و روزنامه معروف "آذربایجان" نیز در چاپخانه او به چاپ میرسید.

هرچند مقدمات چاپ و ترجمه آثار علمی و نظامی، ادبی و تاریخی اروپائیان به دروان عباس میرزا ولیعهد مربوط است ولی بطور مشخص سابقه روزنامه نویسی به دروان ناصری (ناصرالدین شاه) می‌رسد. مطبوعات و روزنامه ها در آغاز دولتی بودند و تنها وقایع و اتفاقاتی را که در دربار روی میداد، منعکس می‌ساختند، اسامی را هم که اغلب بر خود می‌گذاشتند با تاثیر از اصطلاحات اروپائی "نیوز پی پر" کاعذ اخبار و یا "قازته" بود.

گذشت زمان، گسترش روابط تجاری، رفت و آمد و مسافرتهاى تجار اهل علم و تحصیل و کار به اروپا، ترکیه عثمانی و روسیه موجب آن شد که مطبوعات و روزنامه های غیر دولتی هم در جامعه جای پائی برای

مر صنعت چاپ و مطبوعات در آذربایجان به بیش از یک قرن و نیم می‌رسد. این دو صنعت همگام با پیشرفت سایر صنایع در دوران قاجاریه و برای اینکه ممالک محروسه پادشاهی قاجار از قافله تمدن اروپائی عقب نماند، قدم در ایجاد و رشد گذاشت.

پیشرفتهای علمی، صنعتی، نظامی و دیگر جنبه های زندگی در اروپا و رقابت دولتهای استعماری همچون انگلستان، فرانسه و روسیه بر سر نفوذ و مداخله در حیات کشور، سران قاجار را بخصوص در دوران فتحعلی شاه و عباس میرزا ولیعهد که در آن دوران مقرر شد در تبریز بود، به این نتیجه رساند که اگر کشور بخواهد به بقاء خود دوام دهد باید دست به یک رشته از نوسازیها بزند.

"برای رسیدن به این هدف بود که در دوران عباس میرزا ریزن نظامی از فرانسه و انگلستان استخدام گردید و دانشجویانی در سالهای ۱۸۱۶ و ۱۸۱۸ میلادی به انگلستان اعزام شدند. یک نظام جدید یعنی ارتش نوین و نظام وظیفه بنیان گردید و چاپخانه ای نیز در تبریز به سال ۱۸۱۲ میلادی بوجود آمد و دیگر کارها. در ارتباط با آموزش و یادگیری صنعت چاپ ابتدا چند نفری به اروپا اعزام شدند و بعد ها چند استاد چاپ نیز از آنجا آورده شد. چاپخانه حروفی و سنگی برای اولین بار در تاریخ کشور در تبریز و بعد ها در تهران ایجاد گردیدند.

بنا به نوشته اسکسروی و سایر منابع، روزنامه «ملانصرالدین» در سراسر آذربایجان و حتی ایران، ترکیه و... خوانندگان بیشتری داشت. این روزنامه به ترکی ساده، به زبانی بسیار قابل فهم توده مردم عادی و به زبانی شوخی آمیخته با طنزهای اجتماعی همراه با کاریکاتورهای جالب و با مضمون سیاسی منتشر میشد.

کسروی مینوسد: «ملانصرالدین» روزنامه ای است که اسم آن باید در تاریخ بماند. این روزنامه یک شاعر، یک نقاش، یک طراح و چند نویسنده خوب داشت. به زبان شوخی و طنز از بدیها سرزنش و نکوهش میکرد... یکی از شوخیها و متلک پراکنی های این روزنامه به مجلس آن دوران مشروطیت این بود: بیشتر نمایندگان مجلس ایران از ملایان هستند، زیرا در قانون ایشان برای نماینده علم و دانش را شرط نگذاشته اند به همین منظور هم بود که ملایان در تبریز این روزنامه را جزو ظالمه شمردند و علمای نجف نیز مهر کردند و آنرا چاپ و بین مردم پخش نمودند ولی جلو رواج روزنامه ملانصرالدین را نگرفت.

مؤلف کتاب «از صبا تا نیا» در خصوص روزنامه ملانصرالدین افکار و اطلاعات و اندیشه نویسندگان آن از جمله «صابر» مینویسد «صابر اطلاعات و معلومات تاریخی کافی در باره ایران داشت، در جوانی به ایران مسافرت کرده و با زندگی ایرانیان آشنا شده بود. از استبداد مطلق شاه، خونسردی خانان و مالکان و یانفوذ روزافزون سرمایه های خارجی و عقب ماندگی سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه باخبر بود و... هنر بزرگ وی آن است که وقایع مهمی که در آن روزگار در ایران روی میداده بدرستی ارزیابی کرده و آنگاه با قلمی سرشار از صدق و صفا به سرشته نظم و تحریر درآورده و حتی در بعضی موارد اتفاقات آینده را پیشگونی می کرده است.

یک از روزنامه های معروف تبریز که در آن دوران با روزنامه «ملانصرالدین» برابری میکرد روزنامه «آذربایجان» بود. روزنامه آذربایجان همان شیوه و زبان «ملانصرالدین» را داشت و گاه بگاه پاسخی به طنز و اشعار آن در خصوص مشروطیت میداد. این روزنامه همانطوری که قبلا اشاره رفت در چاپخانه حاجی میرزا آقا بلوری میرسید.

البته در جریانات بعد از مشروطیت افراد سرشناسی همچو رسولزاده ها، خیابانیها و پیشه وری ها و سایرین روزنامه های معروفی را انتشار میدادند که پرداختن به آنها از حوصله این نوشته خارج است.

خود باز کنند. در این دوره که به قبل از وقوع انقلاب مشروطیت مربوط میشود ما شاهد انتشار روزنامه های متعددی در تبریز هستیم. از مهمترین این روزنامه ها میتوان از انتشار «روزنامه ملتی» و «روزنامه تبریز» در سال ۱۸۵۷ میلادی (۱۲۷۵ ه.ق.) «روزنامه الحديد» به سال ۱۸۹۷ میلادی، «روزنامه احتیاج» به سال ۱۸۹۸ میلادی، «روزنامه کمال» به سال ۱۸۹۹ میلادی، «روزنامه ادب» به سال ۱۹۰۰ میلادی و مجله «گنجینه فنون» به سال ۱۹۰۲ میلادی نام برد.

پروفسور ادوارد براون در کتاب معروف خود «تاریخ ادبیات دوران مشروطه» منجمله از روزنامه ملتی نیز نام میبرد. در کتاب «تاریخ مشروطه» کسروی نیز میخوانیم که بعد از داده شدن مشروطه نخستین روزنامه در تبریز بوجود آمد. از روزنامه هائیکه بعد از اعلان مشروطیت در تبریز شروع به انتشار نمودند میتوان از اینها اسم برد:

روزنامه انجمن (ملی)، روزنامه عدالت، روزنامه آذربایجان، روزنامه امید، روزنامه آزاد، روزنامه اتحاد، روزنامه اخوت، روزنامه ابلاغ، روزنامه مصباح، روزنامه مجاهد، روزنامه حشرت الارض، روزنامه نظمیة متعلق به شهربانی تبریز، روزنامه آنا دلی روزنامه شفق تبریز و روزنامه فریاد ارومیه.

از بین اینها روزنامه های آذربایجان، آنا دلی و شفق تبریز به زبان ترکی انتشار مییافتند. در همین دوره روزنامه هائی نیز در بخش شمالی آذربایجان به حمایت از مردم و آرمانهای انقلاب مشروطیت و در تنقید از رجال اریستوکرات و ارتجاع داخلی به توسط مهاجرین روشنفکر آذربایجان جنوبی در آنجا به فعالیت می پرداختند.

از معروفترین این روزنامه ها از روزنامه، «ارشاد» به همت احمد بیگ آقاییف، روزنامه «تازه حیات» به کوشش هاشم بیگ و بالاخره از روزنامه معروف «ملانصرالدین» به همت جلیل محمد قلی زاده و شاعرانی همچو میرزا علی اکبر صابر بایستی نام برد که در نوشته حاضر نمونه هائیکه از اشعار مندرج در آن را خواهیم آورد.

از دیگر روزنامه هائیکه در این ایام بوسیله آذربایجانیها در خارج از کشور منتشر میشد و بسیار نیز معروف بودند باید از روزنامه «اختر استانبول» و «حکمت» در قاهره نام برد که هر دو به مدیریت آقا محمد طاهر تبریزی به فعالیت ادامه میدادند.

در اختتام این نوشته نمونه هائی از اشعار مندرج در هر دو روزنامه فوق الذکر را میآورم و مطلب را به پایان میبرم. امید آن را دارم که روزنامه و روزنامه نویسی در داخل و خارج آذربایجان به همت و کوشش افراد آگاه و مسنول طبق سنت دیرینه خویش، منزلت و جایگاه واقعی خود را باز یابد و در توسعه و اشاعه فرهنگ ترکی آذربایجانی نقش شایسته خود را ایفا کند ♦

روزنامه ملانصرالدین:

هه دی گۆروم نه اولدو بس آی بالام ادعالرک؟!

دوتمش ایدی یری گوکی ناله لرک نوالرک

یوقسا قانوب دا عیبکی بوشلامیسان ادالرک

شیمدی حریف سوز همان

من دین اولدو اولمادی؟

انجمن اهلینک قوچاق سن دیمد کیمی بیر تکی

ویرمییه جاق رضا کله اولکه میزه اتابکی؟!

نولدی کی تز بوشلادی بس

ایش گۆرن انجمن دکئی؟!

کهنه قاپی کهنه دابان من دین اولدی اولمادی

در اینجا منظور از انجمن، انجمن ملی و یا مجلس ملی تبریز است که در قیاب مجلس شورای تهران نقش و مقام آن را دارا بود. این اشعار به هنگام اقتدار محمد علی میرزا مستبد و بازگشت دوباره میرزا علی عصغر خان اتابک "صدر اعظم روباه صفت و مستبد" نوشته شده ، بازگشت وی را نمایندگان مجلس شوران ملی تهران با ساده لوحی و به گرمی تمام پذیرا شدند.

هنگامی که این فرد شیار به دست عباس آقا تبریزی یکی از مجاهدان انجمن سری به قتل رسید روزنامه آذربایجان جوابیه ای به روزنامه ملانصرالدین بدینگونه نوشت!

هه گۆزه سن بینده دیر بیر به بیر ادعامیزی

گۆر نیجه مستجاب اینوب تاری بیزیم دعامیزی

ویردی کمال لطفه مطلب و مدعامیزی

ایمدی نجه اولدی ملا عمو

من دین اولدو اولمادی؟

سالمیشیدی تزلزله جانیمی وا وطن سسی

کلدی قولاغه ناگهان قاصد خوش سخن سسی

ناللا دیلار اتابکی باتدی بو نشئه دن سسی

ایمدی نجه اولد ملا عمو

من دین اولدو اولمادی؟

ملانصرالدین سرور و شادمانی عجولانه "روزنامه آذربایجان" را به مسخره میگیرد و ادامه میدهد:

لوغالا غا شوب آکور مه میش چوخدا بیله فیریلداما

تربیه سیز اوشاق کیم بوش بوشونا هیریلداما

باش قولاغون دوزلمیوب چوخدا باسوب گورولداما

دینمه دانیشما آی بالام

سن دین اولمایوب هله

قتل ایله دکز اتابکی من کی بو امری دانمیرام

وار گنه مین اتابکز یوخسا بو امری قانمیرام

کهنه قاپی بو تزلینگه تازه لشه اینانمیرام

دینمه دانیشما آی بالام

سن دین اولمایوب هله

سویله مگر وزارت مالیه گز دوزلدی می

یا اوزو ال اوزون پاپاق قیسالاشیب گودلدی می

جوابیه روزنامه آذربایجان:

تورکو دیر یاواش یاواش لفظ عرب شوی شوی

سنده کی یوخلو حوصله

دینمه دانیشما صبر ایله

چوخلاری اولکه دن قیراق باخدی بیزه هیریلدادی

اسکی قاپی دابانی تک بیر نفسه جیر یلدادی

دوری زمانی گورمه دن فیرفیرا تک فیریلدادی

سنده کی یوخلو حوصله

دینمه دانیشما صبر ایله ۱

۱ - بو اشعارلاردا قدیم اولدوغو کیمی سوزلره ال دگیلمه ییب

آردی - ۲۲ جی صحیفه د ن

آذربایجان حاقدا بو اوردنمکدیرکی اگر دموکراتیک بیر رفرائندومدا آذربایجان خالقی ایسران اولکه سیندن آبییر یلماسق و سیاسی معنادا اوزونه مستقل بیر دولت تشکیل وئرمک ایستمزسه، او زمان فدراتیو بیر ایرانسدا اوز مجلسینه، ملیسی دولتینه صاحب اولوب و تام برابر حاقلارلا ایراندا قالماق ایسته ین باشقا حاقلارلا بیرلیکده باشایاجاقدیر.

س . تبریز اوشاگی

کتابلاری سیر اندرکن

تئز تئز دئه یادیندان چیخماسین !

(ایرج افشارین بیر فرمایشی حقیقده)

قای ایرج افشار یزدی نی هامیمیز قانیریق . او رضاشاه و مشهور اردشیر جی ایله بیرلیکده ایراندا شوینسیم و نژادپرستلیکین بناسین قویانلاردان بیری محمود افشار یزدی نین اوغلودور . معاصر ایران تاریخی حقیقده بازیلان بعضی ارزشلی اثرلرین نشرینده ایرج افشارین دا نقشی وار و او بو جهندن صاحب نظر بیر شخص دیر . بیز اونون آتاسینین آدینا و او مردار ایشته یرسیز اشاره انتمیریک . ایرج آتاسی کیمی قاتی شوونیست دی و قدیمیکی لر دنسیمیکن محمود افشارین «فرزند خلفی» دیر . محمود افشار ایراندا فارس شوونیسمی نی یایماقا تمام بهلوی دولتینین دولتی امکاملارینی کافی کورمه ییب نوز شخصی (فتودال و اشرافی) واریندان بیر حصه سینیی ده شوونیسمی یایماق یولونا اختصاص وئریمشیدی . بو همان «بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار» دی کی بوکون ده ایراندا نوز ایشینده دیر و بیزیم ایرج ده رحمتلیک آتاسینین بوپوردوغونا کوره بو «بنیاد» یین متولی سی دی . بو «بنیاد» ایلر بویو ایران شوونیست عالم نمالرینین یووا سی اولموشدور و اونون چکدیکی نقشه یه کوره کرک بیزیم آذربایجاندا ، آذربایجان دیلی چوخدان آزادان کندیپ قورتارمیش اولایندی و ایندی هامی ممه یه ندن یه یه نه جن یر بیری ایله بلبل کیمی فارسی دانیشایدی . آما نه ایلیه سن کی آغلارین دریدن قایقیدان چیخماسینا باخمایاراق بو خیر ایش باش دوتمادی . آغلار نقدر جابالادیلارسا اولمادی کی اولمادی . آما بونو بیز دنیریک و بیزیم سوزوموزده کی حساب دکیل . آقای ایرج افشار عالم آدمادی . اونون سوزی یالان چیخماز . باخین سون زمانلاردا چیخارتدیقی «سیمای ایران» (چاپ تهران ، زمستان ۱۳۷۲) کتابیندا نه یازیر:

«درسالهای اخیر زبان آذربایجانیان کم کم به فارسی تغییر یافت ، روزنامه ها و انتشارات همه به فارسی بوده ، درمدرسه ها و دانشگاهها به فارسی تدریس میشود . بطوری که اکنون بیشتر خانواده ها و کودکان به فارسی تکلم می کنند . (همان کتاب ، ص ۱۴۰)

۱ . بته آتاسینا رحمت ایله سین آغای افشارین . بو یازی ایله او ۶۰ ایل قابق توکولن نقشه نین تام موفقیتله اجرا اولماسین خارجی عالمله اعلام اندیب و کله جک نسلرین تدقیقاتچیلارینا یر تحفه ده قویدی . معلوم اولدی کی آذربایجاندا ایندیبه کیمی «انتشارات» آذربایجان دیلینده ایمیش و مدرسه لرده و دانشگاهلاردا دا آذربایجان دیلینده درس اوخونارمیش .

مملکتین تاینمیش دانشمندی و بوپوک ادبیاتشناسی دکتر ایرج افشار آغادان یر ایکی سئوالیمیز وار: آیا فارسی دا «درازکوش» یرینه «اوزون قولاخ» و یا «ایشک» ده دیرلر؟ بیز نقدر کتابلارا باخدیق یر شئی کورمه دیک . آخی بیزیم آذربایجاندا «بیشتر خانواده ها و کودکان» (که آقای افشارین دندیکنه کوره «به فارسی تکلم میکنند») ایندی ده کی ایندی دی ؛ قانماز آداملارا «ایشک» دیرلر .

آما ایکینجی سئوال : ایندیکی الهین حول قوتله وسیزین کیمی پاک سوت امه ن وطن پرست عالمرین ایلر بویو زحمتی نتیجه سینده آذربایجاندا «بیشتر خانواده ها و کودکان به فارسی تکلم می کنند» ، ایندیکی اونلار دانیشان دیل فارسی دیلی دیر؛ پس نیه قویمورسوز آنله بو «بیشتر خانواده ها و کودکان» دانیشان دیلده ایله مدرسه ده و دانشگاهدا دا درس اوخونسون ؟ نیه اونلار دانیشان «فارسی» ایله مدرسه لرده اوخونان «فارسی» نین فرقی بو قدر چوخدی؟

آقای افشار کتابین آیری یر یرینده بیزیم سئواللارا بئله جواب وئریر: چونکی «زبان کنونی مردم آذربایجان از قالب ترکی و ایرانی تشکیل شده است .» (همان کتاب ص ۱۲۳)

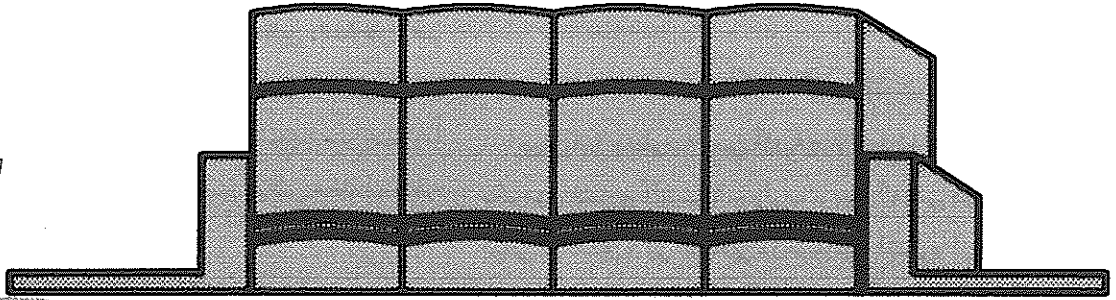
نجه؟ نجور اولدی؟ پس «زبان فارسی تکلم میکنند» هارا کتدی؟

فکر ایله مه یین آقای ایرج افشار متناقض دانیشیر . نقل انتدیکیمز بو جمله نی آغا شرقی آذربایجانین دیلی حقیقده یازمیش و قابقی جمله نی غربی آذربایجان دیلی حقهده . کر به مرتضی علی نی نه کورموسوز....

آ بته تعالی ، اهورا مزدا و بوتون امشاسپندان آقای ایرج افشارا تدقیقات ایلرینده موفقیت لر و نرسین ولی اوندان قابق اونا شفای عاجل کرامت ایله سین . آمین دینه ن دیلر لال اولماسین . آمین.....

Adab

Shahriyar

Shahriyar

Shahriyar

شهریارین

حیاتی و یار ادیجیلیفی

یازانی احمد

طرفیندن سیخیشدیریلماسینا سبب اولدی و شهریارین وضعیتتی رژیم طرفیندن پیسه لدی .

آذربایجان دیلینده شعر یازمادان قاباق، شهریار، هنر عالمینده بیر منلیگه، بیر یتگیلیگه و بیر صیقل تابعیش ادبی شخصیت سویه سینه چاتمیشدیر.

او شاعرین کی آدی هر زمان صدرده گنیدیردی، بیر وضعه قالدی کی اونو عملاً "اویئاتمیردی یار کی هیچ، بلکه شاه رژیم اونا هر جوره انگل ده توزه دیردی. آذربایجانین گۆزکملی ادبیات و مدنیت خادمی مرحوم جبار باغچه بان دشمنشکن: "شهریار آذربایجان دیلینده چوخ گنجیکدی

۱۳۶نجی ایلده، شهرپور آیینین سونلاریندا سید محمدحسین شهریار ۸۴ یاشیندا تبریزده وفات ائتدی. شهریارین آذربایجان ادبیاتینا "حیدر بابایه سلام"

منظومه سیله وئردیگی یشنی نفسی هیچ وطنینی سئون آذربایجانلی اونودمایا جاقدیر. شاه رژیمین شوونیستی و باسدی - کسدی سیاستی نتیجه سینده، آذربایجان خلقی کیمی بۆیوک بیر خلقین دیلینه قفل وورولموش و بو دیلده یازماغی بویوک جرم سایان آغیر بیر زماندا "حیدر بابایا سلام" میدانا گلدی و بیر ملتین سکوتا معروض قالدیغی وضعیتده گۆنلره یوکسلمیش فریادی کیمی گورولدادی. بو منظومه نین نشری آذربایجانین یازیلی ادبیاتیندا بۆیوک سیر حادثه کیمی سسلندی و آذربایجان ادبیاتینین و اجتماعیاتینین بولوت دوتموش و ظلمت بوروموش سماسیندا ایلدیریم کیمی شاخدی. بوندان علاوه شهریار کیمی بۆیوک شهرته مالک اولان بیر شاعر اؤز آنا دیلینده شعر یازماقلا، ملی کیملیگینی اعلان ائتمگه چالیشدی. بو ایش شهریارین شاه رژیم

... (۱) اما بیر زماندا گلدى که بو ديلين و بو ادبياتين دامارلاری هر زماندان آرتیق تازا قانا و یا تازا حیاتا محتاج اولموشدی.

شهریارین اولومونون ایبل دؤنومون بهانه اندیب بو یازیدا چالیشاغیق شهریارین حیاتینا و یارادیجیلیغینا ایکی مختلف نقطه نظر دن دقت یشتیرک:

(۱) شهریارین آذربایجان دیلینده اولان شعرلرینین بعضی خصوصیتلری

شهریار آذربایجان دیلینده شعر یازماغا بیر زمان باشلادی کی، اوزون مدت فارس دیلینده یارادیجیلیغی نتیجه سینده، کلاسیک شعرین سلطانی و غزلین زیروه سی کیمی لقب لر قازانیشدیر. شهریار هله حیدریابانی یاراتمامیشدان قاباق، بوتون معلوماتی فارس دیلینده اولدوغونا گؤره، بوتون ادبی عمری بویی فارس ادبیاتینین کلاسیک لری ایله مشغول اولدوغونا گؤره، ائله تمام یارادیجیلیغیدا فارس دیلینده اولموشدور. شهریار مکتب خانادا اوخورکن، سعدی، حافظ و مولوی کیمی بویوک صنعتکارلارین اثرلریله تانیش اولموش و سونکی مطالعه سی ده اوست - اوسته فارس ادبیاتیندا اولموشدور. بوتون عمر بویی بو ادبیاتلا اوغراشما، جوان و احساسلی شهریار اوچون بو دیلده بدیعی اثرلرین یارانماسینا بویوک میدان آچمیشدیر. او آذربایجان دیلینده شعر یازماغا باشلامادان، فارس دیلینده معاصر دوریده یارانان کلاسیک شعرین زیروه سینده قرار تاپمیش و اوزون مدت غزلین رنگارنگ و آل - الوان دنیا سینین بیرینجی سیراسیندا یئسر توتوشدور. ائله بونون اوچوندیرکی آذربایجان دیلینده شعر یازمادان قاباق، شهریار، هنر عالمینده بیر منلیگه، بیر یشتگیلیگه و بیر صیقل تاپمیش ادبی شخصیت سویه سینه چاتمیشدیر. بو یشتگین ادبی شخصیت او زمان کی بیر سیرا ضرورت لره گؤره (۲) آذربایجان دیلینده شعر یازماغی اوزونه هدف توتوش و (بلکه بئله دئسک یاخشی اولار) تمرین سیز و سیاه مشق سیز آنا دیلینده حیدریابا کیمی بیر اثر یاراتمیشدیرکی آذربایجان ادبیاتیندا هر زمان گویله اوچالان و آل چاتماز زیروه لردن سایبلا بیلر. حیدریابا منظومه سی آذربایجان دیلینین و ادبیاتینین شاه حکومتی فشاری آلتیندا سولوب - سارالدیغی دورده، بیر یاغیش کیمی بو ديلين و بو ادبیاتین روحونا سپه لندی و اونون یشنیدن قول - بوداغ آتاسینا سبب اولدی.

حیدریابا منظومه سی آذربایجان دیلینین و ادبیاتینین شاه حکومتی فشاری آلتیندا سولوب - سارالدیغی دورده، بیر یاغیش کیمی بو ديلين و بو ادبیاتین روحونا سپه لندی و اونون یشنیدن قول - بوداغ آتاسینا سبب اولدی.

شهریار حیدریابانی یازاندا، ادبیات ساحه سینده لازمینجه دولموشدور کی باشقالارینی اوتونه قویوب یامسیلاماسین. ائله بونا گؤره دیر کی شهریارین آنادیلینده اولان شعرلرینده یالنیز شهریارین اوزونون یارادیجیلیغینی گؤرمک اولار نه باشقالارینین ادبی یارادیجیلیق ایزینی. آیری سؤزله دئسک شهریار اوز یارادیجیلیق جیزیغینی هیچ کسین جیزیغینین اوزونه قویماییب؛ بلکه بو شعرلر فارس دیلینده پخته لشمیش بیر شاعرین (۳)، اوشاقلیق چاغلاریندان ذهنینین پرده لرینده حک اولموش و سونرالار ایسه دورونون ضرورت لرینه اساسلاناقل، یارادیجیلیغین یوکسک سویه سی کیمی عمله گلیمیش حس لرین و دوغولارین و ... نشانه سیدیر.

شهریارین صنعتینین ایلك قایناعی خلقین زنگین و آل - الوان فولکلورو اولموشدور؛ شهریارین بیر پارا شعرلرینده اولدوغو قدر گؤزل، یشغجام و اوره گه یاتان شکلده خلقین آراسیندا مستمر ایشله نن مئلردن استفاده اولونوبدور.

شهریارین صنعتینین ایلك قایناعی خلقین زنگین و آل - الوان فولکلورو اولموشدور؛ شهریارین بیر پارا شعرلرینده اولدوغو قدر گؤزل، یشغجام و اوره گه یاتان شکلده خلقین آراسیندا مستمر ایشله نن مئلردن استفاده اولونوبدور مثلاً.

دنیا قضا - قدر، اولوم - ایتیمدی

قار - یاغیشدا بو نه قوندوم - کوشلوم

نییه دوشنوک بو اوتا بیلمه بیرم
شاطر اوغلان گوروم آلاسه سنه وشرسین برکت
قوی اونون یاخشى اله نسین، خمیرین اللسین

بو سوزده واقف اولان شهریار اوزوده بیرشعرینده بئله یازمیشدیر:

ترکی واللہ آنالار اوخشاغی، لایلائی دیلیدیر.

یقینا "شهریارین آنا دیلینده" (و حتا فارس دیلینده ده) یارادیجیلیغینین بؤیوک خصوصیتلریندن بیری اونون دیلین سادده و خلقی اولماغیدیر.

شهریار نه ادبیات ساحه سینده و نه عادی یاشاییشینده بیر

مبارز شاعر و بیردؤیوشکن آدام دگیلمیش .

شهریارین شعرینین باشقا خصوصیتلریندن سوز آچماق بو مختصرده یئرلشمز، اما اونلارین بعضی سینی سایماق ممکن دیر: خیالین یوکسکلیگی، فکرین گئنیشلیگی، دیلین ساده لیگی، معنائین یئستگینلیگی، دوغونون درینلیگی، سوزون زنگینلیگی، شعرین جوشغونلوقی و هر مصرع نین محکم لیگی و اوست - اوسته شعرین دولغونلوقی.

شهریار یقینا "شعر عالمینده بؤیوک استعداد صاحبی ایدی، اونون تمام شعرلرینده بیر شاعرانه و حساس روح دالغالتیر و خیال قانادیندا یارادیجی بیر گؤیه اوجالیر. شهریارین خیال قوشی هیچ حد - سد تانیمیر و کوزه ک قلبی هر شئی دن تاثیر آلیبسا، یارادیجی ایزینی اونون شعرینده قویبدور.

(۲) شهریارین حیاتیندا دین و مبارزه عامللرینین نقشی

شهریار بیر عادی انسان کیمی هیچ زحمان دینه اولان اینسامینی ایتیرمه دی، او هر زمان بیر مسلمان کیمی اوز شعرلرینده اسلاما یاناشیب و خصوصاً "کرسیلا احوالاتینا و حضرت علی یه چوخ بؤیوک حرمتله باخیردی. بو موضوع نون انعکاسینی شهریارین بیر پارا فارسی و ترکی شعرلرینده گورمک اولار مثلاً "رحلت ختم رسل"، "علی ای همای

بالام دورون، قویاق - گنداق انمیزه

دنیدا سندن قالان
سن یاریمین قاصدی سن
اگیردا بیر آد اولی
اگلش سنه چای دنمیشم
ایتیمیز قورد اولالی، بیزده قایتیق قویون اولدوق

ایت ایله قول - بویون اولدوق ...

بو مسئله شهریارین ادبی ارثینین شفاهی خلق ادبیاتی ایله یاخیندان باغلیلیغینی اثبات انسدیر. شهریارین بیر چوخ شعرلی مخصوصاً "حیدریبا اثری، ساده طرزده و جماعت آراسیندا ایشله ن دیل ایله یازیلیب و اونون اوچون، آقای حمید محمدزاده دنمیشکن: "آداما انله گلیرکه، ایندیجه قلمی گوتوروب اونون کیمی یازا بیلر. فقط هیهات ! بو قدر نظیره دن و استقبالدان هیچ بیررسی "حیدریبا" تین توزوناچاتا بیلمه بییدیر." (۴)

یقینا "شهریارین آنا دیلینده" (و حتا فارس دیلینده ده) یارادیجیلیغینین بؤیوک خصوصیتلریندن بیری اونون دیلین سادده و خلقی اولماغیدیر.

هر شاعر و صنعتکارین اوخوجولاریلا علاقه ده مهم واسطه لریندن بیرده اونون دیلیدیر؛ نه قدر صنعتکارین ادبی دیلی خلقین شفاهی دیلینه یاخین اولسا، او قدر اوخوجولار او صنعتکاری حسن رغبتله قارشیلایب صنعتکارلار او زلرین آراسیندا اولان فاصله نی اونودوب و صنعتکاری او زلرین کی بیلرلر. شهریار بو نقطه نظرده بؤیوک بیر موقعته مالکدیر. اونون ایشله تدیگی دیل خلقین دانیشیق دیلیندن غیدالانمیش حالدا، او دیلی بارا یئتیرن بدیعی و ادبی بیر دیلیدیر. آیری سوزله دنسک، شهریار بدیعی اثرلرینده ایشله دن دیلینی، قدم - قدم، قاریش - قاریش خلقین دیلینه یاخینلاشدیریر. بو مصرع لره دقت یئتیرین:

خجه سلطان عمه، دیشین قیساردی

ملا باقر عم اوغلی تنز میساردی

گوز یاشینا باخان اولسا قان آخماز

بو دین سیز، ایمانسیز مسلمان الیندن“
 خلقین باش هدفی اولان و اوزاق - اوزاق ایللردن بری بویوک آمالی
 ساییلان آزادیغی، اسلام جمهورسی طرفیندن قانینا بکشمیش گۆره ن
 شهریار بئله یازیر:

”مستبد سلطانی سالدوق،کی اولا خلقیمیز آزاد
 سونرا باخدیق کسی آزادلیق دا او سلطانله گشتدی
 دوز مسلمان دئیردیک قولاغی توکلودی بدبخت
 ایندی باخ، گۆزکی او دۆزلوک ده، مسلمانله گشتدی“
 و بیر باشقا یئرده یوخسوللارین ایستگینی بیان ایلیمه ن شهریار
 انقلابدان اولان انتظارینی بئله تصویر اندیر:
 ”آلاه سفره سی آچیق اولارمی
 بیر عده یئسین، بیر عده باخسین“

شهریارین، آذربایجان دلیینده اولان شعرلری، آذربایجان ملی
 مسئله سی نقطه نظریندن ”مبارزه“ ساییلیر و بیز اونو بو عرصه ده
 هر زمان قیمت لندیرمه لییک.

شهریارین حیاتی و یارادیجیلیغینی یسکونلاشدیراندا آدم بو
 نتیجه یه چاتیر کی، شهریار نه ادبیات ساحه سینده و نه عادی
 یاشایشیندا بیر مبارز شاعر و بیردؤیوشکن آدم دگیلمیش . بلکه ده
 بیزیم کیمی جامعه لرده، ملتین شاعرو یازیچی جماعتدن باشقا توقع لری
 واردیر و اونلاردان ایستییرلرکی شاعر و یازیچی اولدوغو حاللاریندا،
 سیاستله ده جدی علاقه لری اولسون. بو دوغرو، اما هر حالدا ملتین
 ایستگی نین بو وجهی دوزدور کی بیر شاعر و یازیچی گرکدیر رژیملره آبرو
 قازانماغا چالیشماسین. اوست - اوسته شهریار بیر محافظه کار آدمیدیر
 و مبارز شاعر دگیلدیر و اوندان حیاتی گرگین چاغلاریندا مبارزه
 انتظاری دا حقیقته اویغون دگیلدیر(۵)، بونا خاطرگرک شهریارین سیاسی
 مرضعی جدی توتولماسین. شهریار محافظه کار آدم اولدوغو اوچون بو
 رژیملره اوزده ائله ”تعریف“ شعرلری یازیب و دالدادا آیری ”تنقید“ شعرلری
 . اما شهریاردان سؤز گئندنده بیر بویوک حقیقتی اونوتامالییق، اودا بو

رحمت“، ”هلال محرم“، ”تضمین شعر دلریش“ و ائله محض
 شهریارین بئله بیر اعتقادی اساسیندان، اسلام جمهوریسینین سیاستینه
 و بیر جوره رژیملره آبرو قازانان بیر پارا سیاسی موضع لره شهریار طرفیندن
 صحه قویوللو. شهریار ابو ایش چوخا باخدی و بیر جوره حیدربابا
 شاعرینین ملت آراسیندا گۆزدن دوشمه سینه سبب اوللو.

گرک شهریارین سیاسی مرضعی جدی توتولماسین.
 شهریار محافظه کار آدم اولدوغو اوچون بو رژیملره اوزده ائله ”تعریف“
 شعرلری یازیب و دالدادا آیری ”تنقید“ شعرلری.

تأسف لر اولسون کی شهریار اوز یارادیجی حیاتییندا بئله بیر عیب
 جرلیگه بویون قویدی و اوزو دنمشکن ”ایتمین قول بویون اولدی“ ؛
 اما شهریارین شخصیتی یالیز بو باخیدمان گۆرمک و بو اولچولیه
 اولچمک، انصافدان اوزاقدیر؛ بونا خاطر کی شهریار بو بویوک سهوین
 مقابلینده اوزوندن باشقا بیر سیمادا گۆستربیدیر . دین پالتاری گینمیش
 و انسانیته ضد اولان اسلام جمهوریتینین باسقین و ترورونو گۆرن شهریار
 ظاهرده رژیملره اوزونو موافق نشان و نرسه ده بیر پارا شعرلرینده قلمین بو
 فیریلداقچی . دینچی رژیملره نشانه توتوب، مثلا” بئله یازیر:

”بش مین ایلدیر بو سلاطینه گرفتار اولموشوق
 دینده گلدی تاپمادیق بیز بو سلاطیندن نجات
 بیر یالانچی دینده اولموش شیطانین بیر مهره سی
 دوغرو بیر دین وئر بیزه، وئر بو یالان دیندن نجات“
 و اسلام آدیلا جنایت اندن بو دین جارچی لارینی بئله رسوا اندیر:
 ”بیر عده مجاهد دی بو میداندا مسلم
 بیر عده ده شیطان دی که میدان آگیر ایندی
 ایمان آلاق عنوانی شیطانیدی، لاکن
 جان آلمادا، عنوان مسلمان آگیر ایندی“
 و یا اشاره بارماغینی بو یالانچی و متظاهر اسلامی رژیملره طرف
 توتاراق وطنینده اوز وئر فاجعه لری بئله یسکونلاشدیریر:
 ”مسلمان باخ، دین و ایمان قان آغلیر

فارس شاعری چوخ سۆزلرینی بیزدن آپارمیش
 "صابر" کیمی بیر سفره لی شاعر، پخپیل اولماز
 تورکون مثلی، فولکلورو دنیا دا تک دیر
 خان یورقانی، کند ایچره مثل دیر، میتیل اولماز
 آذر قوشونو، قیصر رومی اسیر ائتمیش
 کسری سۆزودیر بیر بئله تاریخ ناغیل اولماز
 پیشمیش کیمی، شعرین ده گرک داد-دوزی اولسون
 کند اهلی بیارلر کی دوشابسیز خشیل اولماز
 سۆزلرده جواهر کیمی دیر، اصلی بدلدن
 تشخیص وئرن اولسا بو قدر زیر-زیبیل اولماز
 شاعر اولابیلمزسن، آنان دوغماسا شاعر
 مس سن، آبالام هر ساری کؤینک قیزیل اولماز
 چوق قیسسا بوی اولسان اولیسان جین کیمی شیطان
 چوق دا اوزون اولما که اوزون دا عقیل اولماز
 منندنه نه ظالم چیخار، اوغلوب، نه قصاص چی
 بیر دفعه بونی قان کی ایپکنن قیزیل اولماز
 آزاد قوی اوغول عشقی طبیعت ده بولونسون
 داغ-داشدا دوغولموش دلی جیران حمیل اولماز
 انسان اودی دوتسون بو ذلیل خلقین الیندن
 آلاهی ستورسن، بئله انسان ذلیل اولماز
 چوق دا کی سرابون سویی وار یاغ-یالی وار دیر
 باش عرشه ده چاتدیرسا، سراب اردبیل اولماز
 ملت غمی اولسا، بو جوقلار چوپه دؤنمز
 اربابلاریمیزدان دا قارینلار طویل اولماز
 دوز واختا دولار تاختا-طابق ادویه ایله
 اوندا کی ننه م سانجیلانار زنجفیل اولماز
 بو "شهریار"ین طبعی کیمی چیممه لی چشمه
 کوئر اولابیلسه دتمیرم، سلسبیل اولماز
 * بو بیر پارچا شعرین بند-بندینده شهریارین رئال بیر شاعر اولدوغو آرتیق اوخوجویا
 بللی اولور.

کی، بیزیم آنادیلیمیزه یئنی دن روح وئرن، شهریارین، آذربایجان دیلینده
 اولان شعرلی، آذربایجان ملی مسئله سی نقطه نظریندن "مبارزه"
 ساییلیر و بیز اونو بو عرصه ده هر زمان قیمت لندیرمه لییک.

۱) جبار باغچه بان "حیدریابانین دیلینجه شهریارا" آدلی بیر
 شعرینده بئله یازیر:

سلام ایلر بوتون ائلمیز سنه

باغچامیز، باغیمیز، دؤلموز سنه

اوزون مدت سوسان دیلمیز سنه

دی گۆزه ک دئمه لی داها نه بین وار ؟

افسوس کی سن گنج دیل آچدین شهریار!

۲) ۱۳۱۶ نجی ایلسه شهریارین آتاسی وفات ائدیر و آناسی

شهریارلا بیرلیکده تهرانا گئدیپ و اوردا یاشایرلار. ائله بو ایلسرده

شهریارین آناسی شهریاردان ایستییرکی بیر شعرده یازسین کی هم او

همده باشقا هم یترلیلری اونو دوشونه بیلسینلر. شهریار آناسینین

سۆزلرینین تاثیر آلتیندا حیدریابایه سلام منظومه سینی یارادیر.

۳) شهریارین فارس دیلینده شعرلی باره ده یالئیز بونو دئمه گه

قناعت ائسدیرییک کی ۱۳۰۸ نجی ایلسه دیوانینین چاپینا "ملک

الشعرا، بهار"، "سعید نفیسی" و "پژمان بختیاری" هره سی بیر مقدمه

یازمیشدیلا؛ حال بو کی "حیدریابایه سلام" منظومه سی ایلیک دفعه

۱۳۳۲ ده چاپ اولونمشور.

۴) حمید محمد زاده - کلیات دیوان شهریار (ترکی) - مقدمه - ص ۱۶

۵) نمونه اولراق شاعر سلیمان رستمین ایران انقلابینین توفه —

توفونده (۱۳۵۷ - آبان آیی) شهریارا یازدیغی شعریندن بیر بندی آشاغیدا

گتیریریک :

حقیم دئیه ائللر قالخیب آیاغا سسین گلیر، آی شهریار، هارداسان؟

آییل باری گولله لرین سسینه ملتیمین مین دردی وار، هارداسان؟

تورکون دیلی*

تورکون دیلی تک ستوگیلی، ایستکلی دیل اولماز

اؤزگه دیله قاتسان، بو اصیل دیل اصیل اولماز

اؤز شعرینی فارسا، عربیه قاتماسا شاعر

شعری اوخویانلار، ائشینلر کسپیل اولماز

شعر گور

صبرسیز گۆزله بیریک کی،
بیر آخشام اولسون ،
بیر گلسین گنجه !....

رسول رضا

دنیانین دردی

بو گنجه یشنه یاتمامیشام،
نه باشیم آغرییر،
نه خسته یم.
یاتاغیم راحت .
دۆشمه دن تاوانا قدر
سکوت وار اوتاغیمدا.
اولسون کی بشله بیر سکوت ایچینده،
بیر گون، بیزیمله وداعلاشامدان،
گنده چک اوره ک.
آنجاق بو دنییل منی نگران قویان.
بو گون وار اولان
بیر کون یوخ اولاجاق آخریسی.
منی یاتاغا قویور
دنیانین دردی

رسول رضا

شعرین دیلی

هر کیم نه دئیر دنسین!
شعرین دیلی آدیندیر.
ایسته بیرسن سئوینج دن،
ایسته بیرسن غم دن یاز.
ائله آدیندیر بو دیل،
نادان یوز یول اوخوسون -
یشنه بیر شئی آنلاماز.

رسول رضا

وطندن اوزاقددا

دنییرلر،
آخشاملار کلر گتیریر.
دنییرلر،
جان سیخیر قارائلیق گنجه.
دنییرلر....
دنییرلر....
گوندوزلر نجه ؟
گوندوزلر

تورپاغین آغریسی.

رسول رضا ۱۹۶۱

واخت واریکن

چیچک - چیچک ساعات ایشله بیر

دوشور ابدیته

عومرون گئری دونمه ین آنلاری.

زامان آلیب آپاریر انسان لاری

بو گونه جن هنج کسین

قایتمادیقی اوزاقلارا.

واخت واریکن دونیایا باخ!

باخیب دویماسان بئله.

بیر دیوارا داش قوی!

چیچک اییله!

ساجلارینی صاباحین خوش نسیمی ایله دارا!

کونلنو آچ گوشه، باهارا.

واخت واریکن گل،

شقق لری قارشیلایاق

سحر - سحر.

سنوک، سنویله ک!

فیکریمیز ده ن ایشیقلا نسین ظلمت لر.

دوداقلاریندا آچیلسین

تبسم چیچک - چیچک.

واخت واریکن

ال لرینین حرارتینده ن

ایسیسین بیر انسان الی.

نه قده رایش وار گۆرمه لی،

نه قده ر سۆز وار دنمه لی.

واخت واریکن

بیر قلم وور،

بیر بوداق پیوند ائله.

دئمه، او نئجه، من ده ائله

دوشمنه آمان سیز اول،

دوستا خوش قیلیق

واخت وار ایکن

ائله یاشا، ائله چالیش

بیر گون سن اولمایاندا

هر کسه آیدین گۆرونسون

یئرینده قالان بوشلوق

و. احد

«حسرت»

غریتمده اوره گیم چکیلیر دارا!!

دئیریم من هارا بو غریت هارا!؟

یامان اوره گیمه ویریبدیر یارا،

وطنین حسرتی، ائلسین حسرتی

...

مرادیم اوغسروندا گۆرمه دیم نصیب

باشیمدان آلولی طوفانلار اسیب

سانکسی بیر بلبلیم صبریمی کسب،

چیچکین حسرتی، گولون حسرتی

...

یادیم سالاندا تانیشی - دوستی

باشیمدان یوکسلیر، گۆلره دوستی

هجران دوشگونوم، سینه مین اوستی

چارچارپاز چکیلیب یولون حسرتی

آیریلیق عمرومه آغیر یوک اولدی

آرزوی اقلریم، حیف پوک اولسدی

قلبیمه دومان تک، گلدی چۆکولدی

زیروه یه چکیلسن، یالین حسرتی

گولوشومده شاشان
 یاتان
 آجی یالانا
 یالان آجی
 آجیدیر یالان
 حسرت درین
 دریندیر حسرت
 م. دای اوغلو
 قالماق
 قالماق
 منده قالاتماز
 گنتمک
 منده آخاردیر
 آخاراق
 قاتان
 اولنوم
 م. دای اوغلو
 شاعیر
 داغچی
 داغسیر
 شاعیر
 سوزسوز
 داغلی داغچی
 هارا دیرماشسین
 یازیق شاعیر
 ندن آسلانسین

قلبیمده دیل آجیب ناکام آرزولار
 شیرین دیلکلریم، بیر کام آرزولار
 هاچان اویره گیمدن گنشدیب - پوزولار
 مغانین حسرتی، میلین حسرتی
 هادی قاراچای ۳۰.۰۹.۱۹۹۷

آد سسیر شمصر

آه منیم مهربان سنوگیلیم
 مگر دوغماسین گونش دوغودان
 باتماسین گونش باتیدا
 و اونوتدورولسون یهرسیر آتلارا کیشنرتی
 بیز گوزوشمه یک.
 بونو آنماق بشله یانیلماقدیر به به بیم
 قارانلیغین کؤینه بیندن چیخار کیمی گونش
 چیخار یازین آغ چیچکلری کوسگون قیشین یاخاسیندان.
 گل،
 گل بیرلیکده آند ایچک
 و بیر آز پای ونرک
 عؤمورون یاری قارانلیق
 یاری ایشیق گونلریندن،
 و دوشونه ک که به نه کلرین اینجه قانادیندا
 یاز هاواسینی
 م. دای اوغلو

حسرت

باخ
 باخیشیمدا بوغولان
 باتان
 حسرته

گول

باغیشلا

منی

اششک!

ادبی خنر

Azeri Adabi Xəbərlər

بیازانی عبد سلامی

بودا بیزیم سنه عومور بویو بیزه ایشله دی یین و هر اشکنجه و
ظلموموزه دوزدیون اوچون منتدارلیغیمیز اولموشدور اششک!
ایندی باخ گوهر کیم قانماز دیر، کیم آنلاما ز دیر، کیم حاقلی دیر، کیم حاقل
سیزدیر، کیم بیزیم ایشله تدی بییمیز آنلامدا 'اششک' دیر. سن یا
بیزانسانلار؟

تک سن دنیبل سن کی بیزیم حاقل سیزلیق لار و ظلم لر اتدی بییمیزو هنچ
زامان دا فرقینده اولمادیغیمیز.

بایقوش اوغورسوز دور دتمیشیک. هانسی داما قونورسا، او انسه فلاکت
و اولوم گله ر، ویران اولوب داغیلار دتمیشیک. هنچ دتمه میشیک
کی، انسانلارین انولرینی خارابالیغا چنویره ن اونلاری دیار- دیار آوارا
قویان بایقوشمو دور یوخسا بیز انسانلارمی؟

جهالت ویا یالتاقلیق اوزونده ن باشقاسینی تقلید اتده ن انسانی میمونا
بنزه تیشیک. حالبوکی انسانلاری تقلید اتده ن میمونون ایشی نه
جهالتده ن و نه ده یالتاقلقدان دیر. بومیمونون اویره نه استعدادیندان
دیر. تقلید انسانین اسکیک لی یی و میمونون اوستونلویو دور.

بیز انسانلار بوتون حیونلار حاقدان ظلم اتمیشیک اششک! بیز سیزین
دیلینیزی اویره نه یه چالیشمامیشیق، ایسته ک لرینیزی آنلامامیشیق
آغری، لارینیزی دویمامیشیق.

من بیرداها سنی پیسله مه یه جه یم اششک! من بیر داها بیس انسانلارا
سنین نجیب آدینی و نر مه یه جه یم. من بیر داها سنین سس سیز آغری
لارینا لاقید قالما یا جاغام.

من، منیم کیمی سنی دوشون بوتون انسانلار آدیندان دتمک ایسه یره م
کی، باغیشلا منی اششک!

نده بیر چوخ انسانلار کیمی عوموروم بویو سنی پیسله میشم،
قانماز انسانی سنه بنزه تیشیم، آنلامایانسا اششک
دتمیشم. انسانلارین حاقلارینی آیقلایانلارا و اونلارین آغری
لارلا دولو سسینی اشمیتیمک ایسته مه ین لره سنین آدینی و نر میشم.
گوهره سن وارمی سنه اولان بو قده ر ظلمو و حاقل سیزلیقی آنلایان بیر
انسان؟!
من آنجاق آنلا میشام.

بیز انسانلار نده ن سنه قانماز دتمیشیک اششک!
بونا گوهره کی، سنه اوزونده ن آغیر یوک چاتمیشیق و اوزوموزده او
یوکون اوستونده اوتوروب وسنده ن دوعرت نالا چاپماق ایسته میشیک!
سن یونو باجارمایاندا سنی ده یه نک له ورموشوق، اوجو ایتی بیزله
بویونو دلیک - دلیک اندیب یارالامیشیق!

قیزمار یای گوهرلرینده آغیر یوک آلتیندا قان تر توءکه - توءکه
گندیرکن، بول قیراغیندا بیریولقدان بیر قورتوم سرین سو ایچمک ایسته
دی یین زامان ده یه نه بییمیزله یورغون جانینا دوشمشوک!
اششک دیر آنلامیر، قانمیر دتمیشیک!

هنچ بیر دفعه ده اولسون اوزوموزده ن سوروشمامیشیق کی، نده ن بو
حیوان بیزیم اوچون یوک داشیمالی ایمیش! داغلاردا،
اورمانلاردا، آزادباشایان بیر حیوانی توتوب عومرونون سونونا ده ک نده ن
اشکنجه اندیریک!

سن خسته اولوب یوکوموزو داشی یا بیلمه ینده ده، قوجالیب الده ن
آیقادان دوشنده ده سنی چول لره بوراخمشیق کی، آغری لار ایچینده
آچیندان اوله سن!، سویوقدان دوناسان!

Cixmaz

چيخماز (بن بست)

بازاری درویش اوغلو

گ

قوجامان بیر گۆیه لگه (قارچا) بنزه یین تلویزیون قالا سینی گۆرونجه شهر مرکزینیه یاخینلاشدیغیمیزی حس ائدیپ، انئمک اوچون تله سمم گرکدیگینی دوشونه رک اوزومو تئز کوپه مه یستیریب، پالتوم ایله کیچیک چامادانیمی گۆتوروب، کوپه نین قاپیسینین قاباغیندا انئمگه حاضر بیر وضعیتده دوردم. قطار یولونون قیراغیندا سرعت ایله بیردن بیره گۆرونوب، عینی سرعت ایله بیردن - بیره گۆزومون قاباغیندان کنچیب، یوخ اولان آغاجلار یاşamیمین عینی سرعت ایله گلیب - کنچمیش گونلرینی آنیمساتیردی. بو خارابا قالمیش دان چیخیب، گندی بیسم دؤرد ایلدن بو یاینا هر ایکی-اوچ آیدا بیر یول رحیمی، منصوره خالا ایله قیزلارینی گۆرمک اوچون، اونلارین وئردیکلری امید ایله گئنه گلیب، گئنه پنشمان قاییدارکن بو اوزو قارا اولموشلارین سۆزونه بیر داها اینانمایاجیما آند ایچمیش ایسم ده، گئنه اوزومو آلدادیپ، اونلارین امیدلندیرمه لرینه اینانمیشام. بیر گۆزو کور اولموش گندیپ، عبدالله دوعرو دوزگون بیر شکیلده، "بو قیز سنی ایسته بیر" دئمگه جسارت ائتمه ییر. یالاندان منی آلداتیرلار، منه بوشونا امید وئریرلر؛ "قیز یولداشینا، آداخلیدیر دئییه خبر گؤندردیک، موزیک گنجه سینده شعر اوخودوق، قاپیسینین آلتیندان کاغاذ آتدیق، شعر گنجه سینده آتدیردیق، سون تاپدیغیمیز افسونچو سنین محبتینی اونون اورگینده یئرلشدیرمگه سۆز وئردی، محمد حسین ایله خبر گؤندردیک؛ عبدالله یاواش-یاواش قوجالیرسان، انولن، بویوک

ون باتانا آز قالمیش کۆلنه یاخینلاشدیغیمدا ایچیمی بیر قارامسارلیق (بدبین لیک) دولدوردو. بو شهرده یاشاردیغیم، یاşamیمین ان اونملی (ان اهمیتلی) دۆنمین (مرحله سینی) اولوشدوران (تشکیل ائدن) ایکی ایل ایچینده یاšیمان کنچلرین هامیسی بیر آرادا اونودولموشلوقدان قورتولوب، قارائلیق و آنلاشیلماز بیر بیچیمده گۆزومون اؤنونو قارالتدی. باشیم گیجه لئندی، اورگیم بیر آز بولانماغا باشلادی. منه نه اولدوغونو او آن آنلایابیلمه دیم، "هاوا دگیشیکلیگینین انتکسیدیر (تائیریدی)" دئییه اوزومو اووندورماغا، تسکین وئرمگه چالیشدیم. آنجاق آلتی ساعاتلیق یولون یورقونلغوندان تسکین فیلان ایله قورتولماق ممکن دگیل ایدی. ال چاتمامی گۆتوروب، کوپه دن چیخیب، واگونون بویونجا اوزانان کریدورون سونونجان گئتدیم. شانسیمدان توات بوش ایدی. اؤنجه اوزومه بیر سو چيله دیم. کاغاذ دستمال ایله اوزومو، دوداقلاریمی سیلیب، تمیزله دیکدن سونرا بیرده سو ایله یودوم. قطارین تواتینین کیچیک گوزگوسونده بیر داها اوزومه باخدیم. دوداقلاریم تر- تمیز ایدی. اوزومده ده بویا دان هئچ ایز (اشاره) بئله قالمامیش ایدی. قاشلاریمی الیم ایله سیغاللایب، ساچلاریمی دارایب، یاšیمین دالیندا باغلا دیم. تواتین قاپیسیندان چیخارکن گئنه باشیم گیجه لئندی. قطارین پنجره سینین توتاناغینی توتوب دوردم. جامی بیر آز آشاغی چکدیم. سویوق، تمیز هاوا اوزومه ورونجا بیر آز راحتلان دیم. جامین دالیندان کۆلنون

قارنی اوت ایله دولموش منصوره خالا یددی اوغلوندان بیرینی راضیلاشدیراییلمه بینجه، سوندا عبداللهی تاپدی.

کولنون مرکز قطار دوراغیندا اشدیگیمده اوزومده بیر قارارسزلیق ایله قارشیلانیدیم. گلدیگیمه بئله پشمان اولوم. کیمین یانینا گشدیم؟ رحیمی چوخ گوزمک ایسته بیردیم. نه قدر غیرتسیز بیر قارداش اولسا دا، گئنه قارداشدیر. منه قارشى سووقلوغو، منی اؤتمسه ممه سی آرادینین اشدکیسیدیر. بیلیمرم او گوزو کور اولموش الیزابت او بویدا جوانی نه جور اوزونه قول ائیله دی. داش اولوم دوشوم باشینا جوان، سحردهن آخشاماچان حامالیق ائله، جانین گوتوندن چیخسین، آخشام دا ائوه گلدیگینده الیزابت خانیم اوچون ائو تمیزله، آشپزلیک ائله، اوشاق گوتو یو. الیزابت خانیم دا سحردهن آخشاما دک اوتوروب، موسیقی چالسین، تلویزیونا باخسین، گوتدباشی ایله اویناسین، دانس کلاسینا گئتسین، یولداشلارینی قوناق چاغیرسین. اوز دوغما باجین دا، "ایکی گون سنی گوزمگه گلیرم" دئییه تلفون ائتدیگینده، "دور هلسه بیر الیزابتدن سوروشوم گوزوم، آیری ایشی یوخدور؟ بیلیرسن من سحردهن آخشاماچان توکاندايام، الیزابت ائوده دگیلسه، گلیب، بوردا یالنیز قارلسان، داریخارسان" دئییر. "یوخ، او قارنی یانیمش الیزابتین اوزونو بیر داها گوزمک ایسته میرم" فیکری ایله رحیمین ائوینه گئتمکدن جایدیم (منصرف اولوم). "دور، گئدیپ، توکاندا اوزونو گوزوم. الیزابت خانیمی یانیندا دگیلسه منیم اوز دوغما باجیسی اولدوغومو، ایکمیزین ده بیر قاریندا دوغولدوغوموزو بیلر" دئییه یاری کونوللو اون ایکی نمره لی تراموایا میندیم. تک صندلرین هامیسی دولو ایدی. قاپینین قاباغینداکی میله دن توتوب، اوردا دوردوم. ایکی نفرلیک صندلده اوتورماقدان قورخوردوم. "گئنه بیر جوان گلیب، یانیمدا اوتوراجاق، پنجره دن انشیکه باخیرام بهانه سینه گوزونو گوزومون ایچینه زیلله یه جک، اورگیمین باشی گؤونه یه جک، باغیرماقلا ریم دوگونله نیر کیمی اولاجاق، بیر چورالین ایچینده محبوس ائسدیلیمش کیمی تقسیم دارالاجاق، بوغازیم قورویاجاق، بوتون دریم ییغیشاجاق، قۇللا ریم چیگینلریمه آغیرلیق ائده جک، بونومون دامارلاری قوروموش کیمی سیخیشاجاق. گئنه ائسنه مه گه، ایچگیرماغا باشلا یاچاغام، گئنه

قارداشینا خبر سالدیق، او راضیلاشدیرار، آیری قیزا یاخین گئدرسن تاپانچا ایله اولدوره ریک دئییه تهدید ائتدیک..."

بو دا سون وعده، "میکائیلین تویوندا الینی الینین ایچینه قویوب، ایکینیزی بیریرینیزه تاپیشیراچاغام". لیلانین بو سوزونه اینانماق ایسته بیردیم. لایلا اویری لردن بیر آز باشقا ایدی. سوزونده توتارلیلیق واردی. بو اینانچ ایله یولا چیخمیشدیم. آنجاق وارلیغیمین درینلرندن بیر هارای چیخیردی: "یالاندر، هامیسی یالاندر، اینانمیرام. منی آلداتیلار. هئچ بیرینین منه اورگی یانمیر. منی اووماغا چالیشیرلار. باشدان بری هر شنی بوشونا ایدی، باشدان بری منی آلداتیلار. چولاق اولموش یعقوب عمی ایلک باشدا، "سنی اصرافیله آلاچاغام" دئییه سوز وئردی. پاخما لیغیمدان اینانیدیم. اصرافیلی چوخ دا ایسته میردیم. آنجاق ایش او یئره یئتیشدیکدن سونرا راضیلاشمیشدیم. قالخب، منصوره خالا و یعقوب عمی ایله مونیخ دن بو خاراب قالمیشاچان گلدیک. اصرافیل منی گوزونجه سئوینجیندن ال-ایاغینی ایتیردی، منی باغیرینا باسیب، یاناغیمدان اؤپدو. آنجاق ایشین جدی اولدوغونو انشیدینجه، بیردن بیره یوخ اولدو. توز اولوب، هاوایا اوچدو. دورد گون گوزله دیکدن سونرا خبرینی بیلیمرم هانسی جهنم دن آلدیق. هاردان تلفون ائتدیگینی بئله دئمدی، "منیم ایشلیریم چوخدور، بو هفته ائوه گله بیلمه یه جگم" سی انشیدینجه اونون دا ده ده سیندن باشقا بیرسی اولمادیغینی آنلادیم. ایشلری چوخ ایمیش، بیلیمرم هانسی دیسکودا آلمانلی قیزلارین گوتونو یالاماقدان ائوه گلمگه زامان تاپابیلیمر ایمیش. ایلک باشدا گؤستردیگی یاخینلیق منی یالنیز بیر یول قوجاقلماق، بیر یول اؤپمک اوچون ایدی. بئسلی سینمیش یعقوب عمینین اوغلو دگیل می؟ هله بیرده اوتانمازجاسینا اوز آنا سینا "من سنین ارینین پوخونو یویا بیلمه رم. هر زامان جیرانیلی مندن داها چوخ ایستردینیز، بو گولدسته نیزی ده اونا توتون" دئدیگینی انشیتدیگیمده الیم چاتسا ایدی بارماغیمی سؤخوب گوزونو او یوب، آوجونون ایچینه قویاردیم والاھی. منصوره خالا " اولسون قیزیم، قایقیلانما، سنی جیرانیله آرام" دئییه ساچیمی اوخشادیغیندا پیچاق ایله قارنینی سؤکوب، او اریندن آلدیغی توخوملاری نجه سیچدیغینی اونا گؤسترمک ایسته بیردیم. جیرانیلدن سونرا دا سیرا (نوبه) میکائیل ایله عزرائیله یئتیشه جگینی بیلیردیم.

گشندن بیر خانیم گۆرونوردو. تراماویدا بیر گشنجین یانیما اوتوردوغونو، گۆزونو گۆزومون ایچینه تیکدیگی سنی و سونرا، ”بوسورون گشدیب، بیرلیکده دانش اندک“ دندیگینی چوخ اوزاق بیر آنی (خاطره) کیمی خاطرلاییردی. آنجاق یو اولابین (اتفاقین) نه زامان و هاردا اولدوغونو اوزومه آیدینلاشدیراییلمیردی. هامبورگدا می ایدی؟ یوخسا کۆلن ده می؟ دۆنوب، بیر داها دالیم باخدی. کیمسه نین دالیمجا گلمه دیگیندن آرخاییلاشدیرایقدان سونرا کئری قایتدی. اینره کانال اشتراسه نی (اینره کانال خیابانی) کئچیپ، اورتاسیندا بویوک بیر اوشاق اویناغی اولان پارکا یشتیشدیگیمده گونشین سون ایشغی آغاجلارین اوجوندان، ائولرین داملاریندان چکیلمه گه باشلامیشدی. سرین گولک آغاجلارین دیبینه تۆکولموش خزللری اوینادیدی. کیمسه نین اولمادیغی، بوم-بوش پارک اونودولموش بیر قبرستانا بنزه بیردی. قوجامان داغداغان آغاجی سون یارپاقلارینی کوله گه وئرمه مک اوچون دیره نیردی (مقاومت گؤستریدی). یورقونلوقسدان بیر آدیم بئله آماغا داها گوجوم قالمامیشدی. اوزومو آنجاق پارکین اورتاسینداکی اوشاق اویناغینین آلاچیغینا یشتیریب، تاхта پیلله لردن یوخاری چیخیپ، آلاچیغین ایچینده اوتوردوم. قاشین (اققون) گون باتاندان سونراکی قیرمیزیلیغی قانا دۆنموش باغریمدان دانیشیدی سانکی. اوزاقدان گۆرون پنجره لردن تک تک ائولرده چیراغلارین یاندیغینی، گۆروب، ”او ائوین تک اوشاغی اولسا ایدیم، بو ساعتدا آتام گولر اوز ایله قاپیدان گیریب، منی قوجاغینا آلیپ، ”آی منیم گۆزل قیزیم، آی منیم نازلی - دوزلو قیزیم“ دهبه ساچیمی اوختاسا ایدی! آتامین آلدیغی قولچاغی قاچیردی، میطباغدا یئمک پیشیرن آناما گؤسترسه ایدیم! آنام سنوینج ایله میطباغدان چیخیپ، آتام خوش گلدین دهبه رک اوزوندن اویسه ایدی!“ آرزولاییردی. آنجاق پنجرلرده کی ایشیققلاری گۆزدوکجه یالقیزلیق دیغوم داها آرتیردی، اوزومو یاری قارانیق، کیمسه سسیز، اونودولموش بیر قبرستانا بنزه ین پارکین اورتاسینداکی انوجیکده داها دا کیمسه سیز، داها دا اونودولموش حسی ائدیردی. انوجیگین تاختا دوارینا دایانیب، قیچلاریمی قارنیمای بیغیب، قوللاریمی دیزلریمین اوستونده چارپازلاییب، چنه می قوللاریمین اوستونه دایاییب، اوتوردوم. آغلاماغیمین قباغینی توتاییلمدیم. آنجاق قارنیمین درینلریندن داغالانراق یوکسلیب، سینه مده هاریبا، گۆزومه باشا آلمیدای

بیر باخیشدا گول جمالینا وورولدوغومو ظن ائدیب، منی دانیشدییرماغا چالیشاجاق، ”هارالیسینیز؟ هارا گندیسینیز؟ کۆلن ده یاشاییرسینیز؟ نه ایش ایله مشغولسونوز؟ ... بوسورون گشدیب، بیرلیکده دانش اندک“. سنه نه هارا گشدیرم ایتین قودوغو، گشدیرم سیچام ده نه نین قبیینه، شیش اوتور اوتوردوغون یشرده، اوز ایشینه باخ. بیرلیکده دانش ائتمه دیگیم بیر سن می قالمیش ایدین یو دنیا دا؟ سن کیمسن کی؟ منه اوز عمی اوغلانلاریمدان داها می یاخینسان؟ سیز کیشیلری یاخچی تانیرام. هامینیازی تانیرام. قیزی آلتینیزا باساناجان دالیسیجا قاچارسینیز. یالوارارسینیز. ”سنی سنوریم، سنن اوچون اولورم، سنسیر یاشایاییلمرم، عشقی سنن ایله آنلادیم سنسیر نه گشجه بیلمر نه گوندوز...“ دهبه آغلارسینیز. سونرا اینه تئوز اولوب، هاویا اوچارسینیز، زامانییز اولماز، ایشینیز باشینیزدان آشار، باشی یوخاری جواب وئرمگه باشلارسینیز، سن ده اویری کیشیلردن باشقا دیگلسن...“ دهبه فیکیریمن گشچرکن بیر آن دوشوندکلریمی تراماویدا اوتوران هرکسین دقتینی چکه چک قدر اوچا بیر سس ایله دوشونموش اولدوغومو حس ائدینجه الیم ایله آغزیمی توتدم. گۆز آلتی ساغیما سولوما باخدی. ”دوشوندکلریمی اوچا سس ایله دوشونموش اولسام بئله، بورداکیمسه منیم دیلیمی آنلاماز.“ دهبه اوزومو ساکنلشیدیرمگه چالیشارکن تراموای لوهزه اشتراسه (لوهزه خیابانی) دوراغیندا دورار دورماز آشاغی آیلدیغیم کیمی قاچماغا باشلادیم. دوشونجه لریمین بیتیمدن آخیب، بوغازیمدان یوکسه لیپ، دیل-دوداغیمدا اوچا سسلره دؤنوشمه سینن قباغینی آلایلیمردیم، ”ایت اوغلو ایتلر، نه ایسته بیرسینیز مند، بیراخین اوز دردیمه، گشدین اوز ایشلرینیزین دالیسیجا، ایسته میرم، گۆرمک ایسته میرم، هنج بیرینیزی گورمک ایسته میرم...“ کرئفلدر اشتراسه (کرئفلدر خیابانی) سنن اورتاسینا یشتیشینجه گوجوم توکندی، (قورتولدو) نقسیم دارالیدی، قیچلاریم توتوللو، قاچماقدان یورولدم. بوتون بدنیم تر ایچینده اوزوردو. الیمده کی دورت-بئش کیلولوق چامادان ایله نه قدر قاچدیغیمی بیلمیردی. هارادان گلیپ، بو خیابانا یشتیشدیگیمی بئله بیلمیردی. یاواشلادیم. قورخاقجا دؤنوب، دالیم باخدیم گۆزوم اوغلان دالیجا گلیر، یا یوخ؟ دالیمدا کیمسه یوخ ایدی. آنجاق چوخ اوزاقدان اوشاغینین الندن توتاراق

آپار اؤتور ائوینه، ائو سۆزسوز، گور عذابسیز اولمازا! دئییب، کبری نین اوزونه بئله باخامدان قاپیدان چیخدی. آختمام گئیری گلدیگینده ایسه کبری نین روحونون، یئدیگی سیچان داواسی ایله یئر اوزونده اولان بوتون باغلاردان قویوب، گۆیلره اوچاراق سونسوز آزادلیغا قاووشدوغونو انشیتدیگینده گۆز یاشلارینین قباغینین توماغا چالیشارکن، دیسل دوداغی آراسیندا "آلین یازیسینا قارشى گئدیلمز" دئدی.

هاوا قارالماغا باشلاینجا گئجه نی اوردا کئسچیرده بیلمه یه جگیمی دوشونه ره ک قالخیب، گئتمک ایستدیگیمده، ترامایداکی اوغلانین لوهزه اشتراسه دوراغیندا دوروب، منی گۆزله یجگی قورخوسو بوتون وارلیغیمی قاپسادی. چامادانیمی آچیب، قارا پولیوریمی چیخاردیب، گرده له ییب، کۆزنگیمین آلتیندا یئرلشدیردیکدن سونرا "بولودور" دئییه آرتیق هئچ بیر اوغلان منه یاخین گلمز" دوشونجه سی ایله قالخیب، گئن-گئن آدیملار ایله یولا دوشوم. "کیمین یانینا گئدیم؟" سوروسو گئنه فیکریمه گلدی. او دورومدا (وضعیتده) آرتیق رحیمین یانینا گئنه بیلمز ایدییم. اونا دوغورودان بویلو اولمادیغیمی آنلاتینجا قندر اون سفر باشیمی کسمیش اولاردی. یاخشی تانییرام، قارداشیم دگیل می؟ غیرت داماری آنجاق منه قابارار. آغزیسی آچیب، یعقوب عمیه، قودوقلارینا، یادا منصوره خالایا بیر یول، نییه بو قیزین غرورو ایله اویناییرسینیز؟ نییه بو قیزی بوش وعده لر ایله آلداتیرسینیز؟ نییه بو قیزی الدن اله سالیرسینیز؟ نییه بو قیزا آد قویورسونوز؟ نییه بو قیزین گله جگینی پوزورسونوز؟ دشمگه جرئت ائتمدی ایسه ده، منی گۆزوجه غیرت داماری شاهلار "آبروموزو آپاردین، نه زامانا جان سنه ار آختاراجایام، سنه ار آختارماقدان باشقا ایشیم-گوجوم یوخ مو؟ کۆلنده نه وار کی هر هفته باشی قالخیب گلیرسن بورایا؟" بو دوشونجه ایله یولومو دگیشدیریب، پارکین ساغ یانیندان بازار میدانینا ساری اوزانان دار کوچه یه گیردیم. هارا گئتمک ایسته دیگیمی آرتیق بیلمیردیم. منصوره خالانین ایکینجی قیزی لیلا فیکریمه گلدی. قوجا دونیادا منیم دردیمی آنلاپجاق بیرسی وار ایسه، آنجاق لیلا اولایبیر. گئدیپ، اوتوروب هر شئی آغدان قارایا اونا آنلاتاجام: "باشیما نه لر گله جگینی بیلمیردیم. یعقوب عمی هفته لرجه زور ووردوقدان سونرا "صغری نی دا کبری کیمی بدبخت ائله مه یین، بیراخین گل سین آلمانا، درس اوخویوب، خوشبخت اولسون، اونو

قیریشا دؤنوشن قارا باختمیمین قارالیغیندان قورتولماق ممکن دگیلدی سانکی. "یوخسا بیزیم آلین یازیمیزی قارا یازمیشلا؟" دئییه فیکریمدن گئچدی. کبری اره گئستدیگینده داها اون آلتی یاشیندا ایدی. مشدی علی اکبرین آناسی قومشوموز سلطان خانیم ایله بیرلیکده کبری نی مشدی علی اکبره ایسته مگه گلدیگی گون، نه اوچون بیزه قوناق گلدیکلرینی بیلمیردیم. او زامان داها سکگیز یاشیندا اولدوغوم اوچون هر شئی مندن گیزله دیردی. آنجاق کبری نین قورخولو هیجانینی، رنگینین ساپ ساری اولدوغونو و قوناقلارا چای، میوه گئیررکن اونلارین اوزونه باخامدان، بوکولوب، تیترک الری ایله چای توتارکن، اونلاردان نفرت ائتدیگینی، اونلارین اوزونه توپورمک ایسته دیگینی کبری نین اوزوندن ده داها درین حس اندیردیم. او گئجه سحره دک یاتابیلمه دیگیمی، اوزون و ایرنج خورتومونو ساغا-سولا تولایاراق منی توتوب، یئمک اوچون دایمجا گئتن فیله بنزر قارا بیرخورتانان قاقماق ایسترکن قیچلاریمین توتولدوغونو، نفسیمین کسیددیگینی و بیخیلدیغیم یئرده قارا خورتانین آغیرلیغی آلتیندا بوغولارکن قبا (خشن) و دویغوسوزجا گولوشونون قولقلاریمی پاتلاتدیغینی حس ائتدیگیم قورخولو قاراباسمالاردان سویوق تر ایچینده اوزدوگومو و قونشولاری بئله یوخودان اوینادیراجاق قدر چیغیردیغیمی ایندی ده خاطرلاییرام. ایکی هفته سونراسی مشدی علی اکبر بیزه قوناق گلدیگی آختمام کبری دانیشابیلیردی. آتامین "بله" دئدیگینی گئیری قایتارابیلمه یه جگینی بیلدیگی اوچون بوتون وارلیغی ایله، "یوخ، من بو کیشینی ایسته میرم" دئییه باغیران اعتراضینی ایچینده بوغماق زوروندا (مجبوریتینده) قالدیغیندان چنه سی قیفیلا شمش ایدی. اثرته سی گوندن ساعاتلارچا ائوین بوجاغیندا دیزلرینی قوجاقلایاراق اوتوروب، قارا-قارا دوشوندوگونده آنام "قسیم قورخما، عادت ائلرسن، آلتی - یئددی آی سونرا مشدی علی اکبری دونیالاردان داها چوخ سنوه جکسن" دئییه اؤگوت وئردی. آنجاق کبری نین بنش آیلیق بویلو ایکن بیر سحر چاغی مشدی علی اکبرین سیلله-یوموروغوندان پاتلامیش دوداغی و قارالمیش اوز-گۆز ایله آغلایاراق ائوه گلدیکی آلتی-یئددی آی بئله چکمدی. آتام قاینالتی سفره سینین یاشیندا درین-درین دوشوندوکن سونرا یئیب، ایچمه دن آباغا قالخدیغیندا، اوزونو آناما چنویرب، "من ائویمده دول قیز ساخلایا بیلمرم! گۆتور بو قیزی

وئرمگه زامانیم یوخدور. بیرده منیم آتامای بئله یالانلار یاپیشدیرماغا چالیشان آغزینی قولاغینین دیبینه جن جیرارام.

لیلانین یانینا گئتمه گه گرک قالمادی. اونو گۆزمه دن، آغزیمی آچیب، تک کلمه بئله دئمه دن جوابیمی آلدیم. "لیلا منیم دردیمی آنلار" فیکرینین آنجاق بوش بیر

خیالدان آیری بیر شئی اولمادیغی گۆزومون قاباغیندا گون کیمی آیدینلاشدی. ایللردن بری دردیمه قولاق آسپ، منی آنلایاجاق بیری نی آختارارکن، اوزومو آنلامادیغیمی، اوزومو آلداتدیغیمی بیر آن ایچینده باشا دوشدوم. فیکریمدن کئچنلرین دگیشدیگی کیمی یولومو دا دگیشدیردیم.

"واللهی صاباحاجان گۆزله یه بیلمرم. کیمسه نین گۆزونه گۆزومنه دن، کیمسه نه زامان گلدیگی می بیلمه دن، بوردان دوز عبدالله نین انوننه گئدیپ، قابیسینی دوگوب، دیشیمین دیبیندن چیخانی سؤیله یه جگم؛ ایتین اوغلو آیلارجا دایمجا گلیب، یالواران سن دگیل می ایدین؟ آیاغیما دوشوب، آغلایان سن دگیل می ایدین؟ "سنسیز یاشایایلمرم" دئین سن دگیل می ایدین؟ "پوخونو ینه بییم" دئین سن دگیل می ایدین؟

نه اولدو ایندی؟ نییه بو یول جن بسم الله دان قورخان کیمی منیم آدیدان بئله قورخورسان؟ یوخسا سن ده منی یالنینز بیر یول آلتینا باسماق ایسته ییردین؟ مندن نه گۆزله بیرسن، بیر قیزین اوغلانین آیاغینا گئتدیگی هاردا گۆزونوب؟ آنجاق ایندی من اوزوم گلدیم. سون سوزون نه دیر؟ ایسته بیرسن یا یوخ..؟"

اصرافیله آلاجاغام، بوتون سورورمولولوغو(مسئولیتی) منیم بوینوما، من اوز گلنیمین دوقتور اولماسینی ایسته ییرم" دئیه آتامی رضیلاشدیردیغیندا، سنوینجیمدن قاناد چیخاردیب گۆیه اوچماق ایسته ییردیم. نه روان خیاللار قوروردوم. نه گۆزل آرزولاردا یاشاییردیم. آروپادا آرتیق باش اورتوسونون

آلتیندا بوغولماق زوروندا اولمایاجاق ایدیم. یازین ایستیسینده اوزون مانتونون ایچینده تر تۆکمکدن دریم چورومه یه جک ایدی. ایکینجی درجه دن بیر انسان دگیل، هر قادین و هر کیشی ایله عینی حاقلارا صاحب اولراق اونورسیتته یه گئدیپ، اوغلانلار ایله بسیرلیکده درس کلاسیندا اوتوراجاق ایدیم. قار کیمی آغ اوزون کوینگی گئیب، خسته خانادا خسته لرین یاخچیشماسی اوچون چالیشاجاق، یارالیلارین یارالارینی توخداداجاق، انسانلیغا یسنی جان قاتان گئنج قادینلارین دوغماقلارینا کۆمکچی اولاجاق ایدم. آنجاق سنین آتان اولان گۆزو کور اولموش یعقوب عمی منی باشقا نیت ایله آلمانا گئتیرمک ایسته ییرمیش....". "بو سۆزلری هاردان چیخاردیرسان؟ بو یالانلاری هاردان تاپیرسان؟ منیم آتامای نییه بهتان

وورورسان. من آتامی یاخشی تانییرام. منه باخ بیزه بئله بهتانلار یاپیشماز. کۆنلون باشقا شئیلر ایسته ییردی ایسه، آروپادا آروپالی قیزلار کیمی بو گون بو اوغلانلا صاباح او بیری اوغلانلا بیرلیکده اولماق ایسته ییردینسه، بیزه نه. نییه گتیریب پوخونو بیزیم اوستوموزه سورتورسن. قالد گئت منیم انویمدن، منیم سنین قاراباسمالارینا قولاق

سلیمان اوغلو

ماوی لرله

ایسته بیره م قاقام

ایته م

ماوی لرله

ایسته بیره م دالغالانام

اوزاق

یاشیل دنیزلرله

ایسته بیره م

یانام

قیزیل اوفوق لرله

ایسته بیره م سۆکه م

چیخام

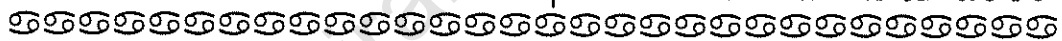
فلق لرله

بشله بیر عمی دن، بشله بیر قارداشدان، بشله بیر خالادان بشله بیر سئوگیلیدن قاچیب، بیرتیق پالتاردا، چیرکده سکتاننده، آککول ایچیب، حشیش چکمگی، آجلیقدا، سوسوزلوقدا، زبیبیل قابلازیندان ییه جک آخدارماغی، دیلنچیلیکله، اوغورولوقلا یاشاماعی و گنججه نی بوردا، دوم میدانیندا سویوق و ایسلاق پیلله لرین اوستونده سحرانتمگی اونلارین اوزونو گۆرمکدن یئی می بیلیرلر؟(ترجیح وشریرلر).

قطارین جامیندان گینه کولنون تلویزیون قالاسینی ایزله یردیم. آنجاق سو یول قارانلیقدا بوغولموش قوجامان قالا اوزاقلاشاراق کیچیلیب، گۆزدن ایتیردی. کولن شهری، سو خارابادا یاشادیغیم گونلریمین، زامانین کئچیشی ایله اونودولموشلوقدا یوخ اولدوغو کیمی، تانیه لرین آخیشی ایله کیچیلره ک قارانلیقدا گۆرولمزلیگه ساری اوزاقلاشیردی. ساعتاراجا دوروب بو منظره یه باخماق ایستردیم. آنجاق کویه نین قاپیسینی آچیب، ایچری گیرن بیلیطچی دقتیمی داغیتدی. بیلیط آلمادیغیمی سویله بینجه، "اوسون، اونملی دگیل، سیز هارا گئتمک ایسته دیگینیزی سویله بین، من اونا گۆزه بیلیط یازیم" دئدی. "هارا گئتمک ایسته یریم؟" سوروسونا جواب تاپاییلمسه دیگیمدن، "بیلمیرم، هارا گئتمک ایسته دیگیمی بیلمیرم" دندیم

بو فیکیرلده ایکن نه قدر زامان کئچدیگینی، هارالاردان کئچیب، گلدیگیمی، هاردا کؤننگیمین آلتینا یئسرلشدیردیگیم پولیوری چیخاردیب، چامادانیم قویدوغومو و نه جور "دوم کلیساسی" نانتیشدیگیمی آنلاپاییلمدیم. کؤلن قاتار دوراغینین قاباغینداکی ساعات اون بیرری گۆستریدی. دوم میدانیندان قاتار دوراغینا اتنن پیلله لرین اوستونده اوتوران جوان قیزلارلا اوغلانلار، اللرینده کی عراق شیشه لری، بیرتیق و چیرکین پالتارلاری ایله، سیگار توستوسوندن سارالمیش بارماقلاری و آککولون انتکیمی آلتیندا قیزارمیش چیرکین یانماقلاری، قولاق بورونلارینا و دوداقلارینا تاخدیقلاری دمیر حلقه لری ایله بیریرینین قوجاغینا گیریب، چیرک و چیرکین بارماقلاری ایله بیریرینین چیرک و چیرکین ساچلارینی اوخشاییردیلار. "انو سۆزوز، گور عذابسیز اولماز" دئییه ائوندن چیخاردان آنالاری، "سنی اوغلوما آلاجاغام" دئییه سۆز وئریب، آلداتان عمیلری، "قیزیم قایغیلانما، سنی اوپیری اوغلوما آرام" دئییه تسکین وئرن خالالاری، "ابروموزو آپاردین، هاجانجان سنه ار آخداراجاغام" دئییه باشلارینا چیغیران قارداشلاری، "سنین قاراباسمالارینا قولاق آسماغا زامانیم یوخ" دئییه قووالایان خالاقیزیلاری و اونجه یالواریب، آغلایان، سوزنا توز اولوب، هاوایا اوچان سئوگیلیلری یوخ مو ایدی بونلارین؟ یوخسا بونلاردا بشله بیر آتادان،

عزیز و حور متلی
او خوجولار پیپیز!

ژورنال پولونو
گونده رمه پیپیز
"آذربایجان سسپنن"
داواملی نشرینده
مهم رول اوپنایپیر.

مکتوبلار

خدمت دست اندرکاران نشریه آذربایجان سسی سلام!

امیدوارم که در خدمت به مردم ستمدیده آذربایجان و تمام ملت‌های تحت ستم موفق و سرافراز باشید.

عزیزان! من یکی از کردهای کردستان ایران هستم و از طریق..... مجله شما را دریافت کردم. من نسبت به ملت تحت ستم آذربایجان احساس همدردی میکنم و آرزوی آزادی هر دو ملت مظلوم آذربایجان و کردستان هستم و میخواهم با شما در ارتباط باشم

خواننده عزیز کردمان نامه دیگری نیز در رابطه با ترور پنج تن از کادر های حزب دمکرات کردستان ایران آقایان: منصور فتاحی، منصور ناصری، ابوبکر اسماعیل زاده، رفعت حسینی و یدالله برین که در ۱۷ آذر ماه ۷۶ توسط ماموران و عواملان جمهوری اسلامی در شهر "کوی سنجق" در کردستان عراق جان خود را از دست دادند، برای نشریه مان ارسال داشته است.

گردانندگان "آذربایجان سسی" ضمن همدردی با خانواده شهدا و ملت کرد، نفرت و انزجار خود را از این اعمال تروریستی جمهوری اسلامی ابراز میدارد و در زیر بخشی از نامه ارسالی را به چاپ میرساند:

"تقدیم به روح پاک شهیدان سید منصور ناصری و منصور فتاحی و سه تن دیگر از همراهان، اعضای حزب دمکرات کردستان ایران که چندی پیش به دست عوامل اختناق و ترور جمهوری اسلامی ایران در کردستان عراق به شهادت رسیدند....

.....ای جلاد گردن زن، گردن بزن! تویی کودن، بیخبری که از هر قطره خون هزاران گل و لاله برخیزند، آتش خشم برافروزند، بر ویرانه های دست ظلم و ستم دیوار مستحکم آزادی میچینند، بر درختان بی میوه، میوه صلح، میوه آشتی و صفا برای فردها می یابند، خنده بر لبها نشانند. در آهنین زندانها، سیاهچالها را میشکنند، بند دست و پای کیوتران آزاده را گشایند، پاهای زجر دیده و بالهای شکسته آنان را با عطر گل و خنده و اشک مرهم نهند، چهره بتها، عکس خمها را زیر پا اندازند و به جایش عکس گل سرخی که روئیده از خون شهید، نه آنکه عکس بت دیگری بر در و دیوار آن آویزند و کودکان از کتابها و خرافه ها، عمامه و عبا ها، آتشی افروزند و خوشحال و خندان سیاهی را به آتش میزنند و نوروز را دوباره جشن گیرند و از هر نژاد و رنگ و لباس بدور آن میچرخند و اینچنین خوانند:

ای شهیدان وطن نشود پایمال خون پاکتان

چون سیل خروشان، چون آتش فروزان خون پاکتان

چون شمع میسوزید، میسازید از برای دیگران

چون نوری در تاریکی شب خونخواران
 امید از برای چشمان گریان یتیمان
 نویدید چون سپیده در صبحگاهان
 شماست که کاخ طاغوت را درهم شکنید
 برگ سرنوشت ملت مظلوم خود را ورق زنید."

با تشکر فراوان
 ل. آگری

ده یرلی صنعتکاریمیز پروفیسور دکتر مینائی!

سیزین نوازش لر و بیزی چتین یولوموزدا روحلاندیرجاق گوزه ل سوزلر-سینزله دولو مکتوبونوز آلدیق. سیزین صنعتسینیزین ترکیه ده یوکسک ده یرلندیریلمه سی بیزی چوخ سنویندیردی. سیزین اثرلرینیزین اوزونه لایق یئر تاپماسینی بیرگون اوز آزاد اولموش وطنیمیزده ده آرزولایریق. آرزوموز اوز یازیلارینیز و کاریکاتورلارینیزلا بیزی سنویندیرمکدیر

سایغی لی یوردداشیمیز عیسی صفا

ساغ اولون کی امکداشلیق الینیزی بیزه اوزاتدینیز. بیزه یئنه ده یازیلارینیزدان گوشده رین. یازیلارینیزدا دیلمیزده هله لیک ایشله ننه یین سوزلرین آز اولماسی دها یاخشی اولاردی. البته بیزیم ده دیلمیز انکشاف ائتمه لی دیر و ترکیه ده اولدوغو کیمی یئنی لشمه لی دیر. آنجاق بو بیرده ن اولماز. بئله اولدوقدا بیزیم له اوخوجوموز آراسیندا آنلاشما زلیق توره ده بیله ر

سنویملی اوخوجوموز ثابتی!

بیزیم البته کی خبره ده چوخ احتیاجیمیز وار. هر ندن خیریمیز اولمالی دیر. بونون اوچون ده سیزین کیمی وطنداشلاریمیزین امکداشلیقینا چوخ احتیاجیمیز واردیر

سایغی لی شاعریمیز هدایت به ی!

شعرلرینیزی آلدیق. چوخ ساغ اولون. بعضی سوزلرینیزی اوخوماقدا چتین لیک چکیریک. آرزوموز بوتون سوزلرینیزی اوخویا بیلمک دیر

آذربایجان سسی
Azərbaycan Səsi

آذربایجان سسی یازانلار هیستینین نظارتی ایله بوراخیلان، مستقل بیر سیاسی و فرهنگی ژورنالدير.

عنوانی:

Postfach: 450121
50876 Köln
Germany

حساب نمره سی:

Stadtsparkasse Bonn
Konto: 154007298
BLZ: 38050000

قزه تمیزده بوتون یوردداشلاریمیز یازما حاقینا مالیک دیلر. آتجاق یازیلارین مسئولیتینی یازانلار داشئیر.

یازیلارین مضمونونا توخونماق شرطی ایله اونلار رتداکته اولوناجاقلار.

کونده ریلن مطلب لر گئری قایتاریلما یاجاق و بیرینجی نوبه ده باشقا یئرلر ده نشر اولونمامیش یازیلار چاپ اولوناجاقلار.

ژورنالین آبونه فورمو

من (آد)..... (فامیل)..... "آذربایجان سسی" ژورنالینی بیر ایل آلماق

ایسته بیره م. آبونه لیک پولونو.....مارک(دلار) بو فورم ایله سیزه کونده ریرم.

Name:

Address:

.....

.....

.....

Date. & Signature:

.....

Germany: 30 DM

USA/Kanada: 25 US\$

Europe: 40 DM

مالی یاردملار:

نعمت بی هامبورگدان: ۵۰ مارک/ رضا لوکزامبورگدان: ۱۰۰ مارک/ آتا: ۱۰۰ مارک/ سهند: ۱۰۰ مارک/ آیدین: ۱۰۰ مارک

Azərbaycan Səsi, Say 12, Aban-Azər 1976

AZƏRBAYCAN SƏSİ

